

EESTI NSV
PEDAGOOGIKA
TEADUSLIKU UURIMISE
INSTITUUDI

**ARUANDE-
KONVERENTSI
MATERJALID**

TALLINN 1967

A - 93281

EESTI NSV PEDAGOOGIKA TEADUSLIKU UURIMISE INSTITUUT

SUURE SOTSIALISTLIKU OKTOOBRIREVOLUTSIOONI

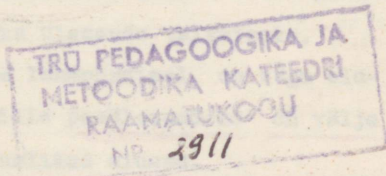
50. AASTAPAEVALE PÜHENDATUD

A R U A N D E K O N V E R E N T S I

MATERJALID

TALLINN 1967

SISUKORD

		Lk.
1.	Nilson, O., Pedagoogikateaduse lähemad ülesanded Eesti NSV-s	3
2.	Köverjalg, A., Teaduslikust uurimistööst Eesti NSV Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudis . .	8
3.	Noor, E., Õpetamise ja kasvatamise seostamisest õpetunnis	15
4.	Sõerd, J., Psühholoogilised aspektid instituudi uurimistöös	20
5.	Tiits, H., Telgmaa, A., Pedagoogilise uurimistöö suundadest reaalsainete alal	24
6.	Leht, K., Pedagoogilise uurimistöö suundadest humanitaarsainete alal	28
7.	Hiie, E., Õpilaste iseseisev töö instituudi uurimisobjektina	34
8.	Noor, V., Pedagoogilise propaganda küsimusi vabariigis	40
9.	Tomasson, E., Eesti kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloo uurimise tulemustest ja ülesannetest . . .	45
10.	Eesti NSV Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi töötajate poolt instituudis töötamise aja jooksul eri väljaannetes ning ajakirjades avaldatud tööde bibliograafia	51

TARTU ÜLIKOOLI

RAAMATUKOGU

~~ARHIIVKOGU~~

PEDAGOOGIKATEADUSE LÄHEMAD ÜLESANDED EESTI NSV-S

O. Nilson

1. Nõukogude rahvas, kõigi maade töötajad, kõik progressiivsed inimesed kogu maailmas tähistavad käesoleval aastal Suure Oktoobri 50. aastapäeva. Pool aastasada tagasi purustas töörahvas meie maal ekspluateerimisahelad ning alustas uue, rõhumisest vaba ühiskonna ehitamist.

Poole sajandi jooksul, mis meid sellest tähtsast sündmusest lahutab, sammus meie rahvas võidult võidule suure Lenini poolt näidatud teed mööda. Saavutuste kõige veenvamaks argumendiks on meie sotsialistliku kodumaa võimsus.

Tähtsaks hoovaks sotsialistlikus ülesehituses on olnud kultuurirevolutsioon, mille olulisimaks komponendiks tuleb lugeda rahva haridusliku taseme pidevat tõusu: kirjaoskamatusse likvideerimine, neljaklassiline, seitsmeklassiline ja siis kaheksaklassiline koolikohustus on olnud tähised sellel tõusuteel. Meie ees seisab aga juba uus ülesanne - üldise keskkhariduse ellurakendamine. NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus "Üldhariduslike keskkoolide töö edasise parandamise abinõudest" andis konkreetse programmi selle vastutusriikka ülesande täitmiseks.

2. Kooli ees seisvate probleemide lahendamisel on väga oluline osa täita pedagoogikateadusel, mille peaülesandeks on välja töötada rahvahariduse täiustamise teaduslikud alused.

Meie vabariigis on pedagoogikaalane teaduslik uurimistöö

koondunud põhiliselt kolme keskusesse: Tartu Riiklikku Ülikooli, Ed. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilisesse Instituuti ning Eesti NSV Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituuti. Uurimuste temaatika hõlmab küllaltki suurt probleemide ja üksikküsimuste ringi, kuid selles on märgatav teatud ühekülgusus. Rohkem uuritakse didaktika, õppeainete õpetamise metoodika ja pedagoogika ajaloo valdkonda kuuluvaid küsimusi, vähem kasvatuseteooriat ja pedagoogilist psühholoogiat.

Uurijate vähesus vabariigis ei võimalda uurimistöö laia ringe loomist lähematel aastatel. Sellepärast tuleb olemasolevad teaduslikud töötajad koos nende õpetajatest aktiiviga koondada meie vabariigi seisukohalt kõige pakilisemate probleemide lahendamiseks.

3. Lähimaks ülesandeks tuleb lugeda ettevalmistust üleminekuks uutele õppeprogrammidele ja üldisele keskharidusele. Eelkõige on vaja välja töötada teaduslikult põhjendatud programmid neis ainetes, mis on seotud emakeele või meie vabariigi kohalike tingimustega (algõpetuse ained, emakeel ja kirjandus, vene keel ja võõrkeeled eesti õppekeelega koolides ning Eesti NSV ajalugu ja Eesti NSV geograafia nii eesti kui ka vene õppekeelega koolides).

4. Uute programmide rajamine kaasaegsele teadusele, elulise- maks ja süsteemikindlamaks muutmine teeb nad samal ajal nii õpilasele kui ka õpetajale raskemaks, nagu seda on näidanud hariduse sisu määramise komisjoni programmiprojektide koostamise praktika. Seepärast eeldab nende ellurakendamine tõsist ettevalmistustööd, mis peab kulgema põhiliselt kolmes liinis:

- a) uute, programmikohaste õpikute koostamine,
- b) õpetajate kvalifikatsiooni tõstmine ja
- c) uute, senisest efektiivsemate õppe- ja kasvatusmeetodite

leidmine ning rakendamine, mis võimaldaksid õppetunni aega ratsionaalsemalt kasutada.

Uute õpikute koostamine nõuab suuri jõupingutusi ja ajakulu. Sellepärast tuleb asuda nende koostamisele kõige kiiremas korras. Esmajoones on vaja koostada õpikud neis ainetes, mille programmi-des nähakse ette kõige radikaalsemaid muudatusi. Täisväärtulike stabiilsete õpikute saamiseks on oluline enne massilist kasutuselevõtmist proovida neid katsekoolides.

Suur töö seisab ees õpetajate ettevalmistamisel tööks uute programmide alusel. Täienduskursuste kõrval tuleb välja töötada käsiraamatuid õppekursuste (või osade) kohta, mis on uudselt programmi sisse toodud või suurel määral muudetud, nagu näiteks loodusõpetus algklassides ja IV klassis, üldine bioloogia X klassis jt.

Uute efektiivsemate õpetamis- ja kasvatusmeetodite otsinguil tuleb leida teid, mis kõrvaldaksid lõplikult õpilase passiivsuse õppimisel. Õpilase seadmine aktiivse otsija, juurdleja, mõtleja ja looja osasse on aluseks tema vaimse iseseisvuse kasvatamisel. Oluliseks mooduseks selle eesmärgi saavutamisel peetakse õpilaste iseseisvat tööd, s.o. tööd, mida tehakse õpetaja vahetu osavõtuta, kuid tema otsesel juhtimisel. See õpetajapoolne juhtimine väljendub iseseisvaks tööks vajalike ülesannete valikus, ülesannete täitmise juhendamises, õpilaste töö kulgemise jälgimises, täiendavate juhtnõuade ja selgituste andmises, töötulemuste kontrollimises ja hindamises. Iseseisev töö, mis paneb õpilasi pingutama oma vaimseid jõudusid, avaldab soodsat mõju ka nende võimete arendamisele.

Sellepärast peaksid iseseisva töö küsimused (nii teoreetili-

ses kui ka rakenduslikus plaanis) omandama tähtsa koha meie vabariigi uurijate tegevuses. Pealegi annavad selle probleemi uurimise ja tulemuste rakendamise pikaajalised kogemused meie vabariigis aluse väitmiseks, et nimelt meie pedagoogikateadlaste pere on suuteline probleemi lahendama põhjalikumalt, kui seda suudetakse teha kusagil mujal. Nende uurimuste lõppeesmärgiks peab olema teaduslikult argumenteeritud õpilaste iseseisva töö ülesannete komplektide, vastava teadmaterjali ja käsiraamatute ning nende juurde kuuluvate metoodiliste juhendite koostamine kaheksaklassilise kooli (kui miinimumi) kõikide õppekursuste kohta.

4. Teiseks tähtsaks rakendusliku kallakuga probleemiks, mis seisab meie vabariigi pedagoogikateadlaste ees, on õpetajatele määratud metoodiliste abimaterjalide koostamine. Kõige suuremat puudust tunnevad õpetajad monograafilistest metoodilistest käsiraamatutest. Niisuguste käsiraamatute koostamine (võimaluse korral ka tõlkimine) tuleb võtta lähemate aastate plaani; need on vajalikud mitte ainult algajatele õpetajatele, vaid ka soliidse staažiga pedagoogidele.

5. Vabariigi pedagoogikateadlased töötavad viljakalt mitme olulise probleemi lahendamisel, nagu raskestikasvatatavuse probleem (TRÜ), ideeline kasvatus aine kaudu (PTUI), juba mainitud õpilaste iseseisvuse kasvatamise probleem (PTUI ja TRÜ) ja terve rida teisi. Arvestades uurijate vähesust tuleb väga ettevaatlikult suhtuda probleemistiku laiendamisse ning siduda uute jõudude uurimistematika (sealhulgas kandidaadiväitekirjade ja diplomitööde teemad) põhiliselt olemasolevate probleemidega, nähes ette uurimiste kompleksuse suurendamist.

Arvestades vajadust kõigi vabariigi pedagoogikateadlaste jõu-

pingutuste koondamiseks kesksete probleemide lahendamisele, omandab erilise tähtsuse uurimistemaatika koordineerimine. Koordineerimiskeskuseks võiks olla Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi teaduslik nõukogu, kuhu kuuluvad kõigi pedagoogikaalase uurimistööga tegelevate asutuste esindajad.

6. Uutest probleemidest vajab kohest käsilevõtmist koolijõudluse probleem. Järgmisest aastast alates hakkab sellega tegelema spetsiaalselt loodav sektor PTUI-s, kaasosalistena mitmed töötajad teistest sektoritest.

Käesoleval konverentsil tuleb panna aluskivi ka vabariigi kooliajaloo koostamisele. Vabariigi spetsialistide ühispingutuste tulemusena oleks selline töö reaalselt teostatav juba lähemate aastate jooksul.

7. Probleeme seisab ees palju. Vabariigi pedagoogikateadlaste väike kollektiiv pole suuteline üksinda neid kõiki haarama. Sellepärast on väga oluline õpetajaskonna aktiivne abi ka teaduslikus uurimistegevuses. Juba aastaid võtab suur rühm õpetajaid-entusiastide osa uurimistegevusest Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi poolt organiseeritud pedagoogikaalase uurimistöö kursuse raames. Võib öelda täie veendumusega, et selline moodus tõstab tunduvalt pedagoogide kvalifikatsiooni, teiselt poolt aga võimaldab ulatuslike teemade kompleksset läbitöötamist. Sellepärast tuleb niisuguste kursuste edaspidist korraldamist teaduslike asutuste ja kõrgemate õppeasutuste üldjuhendamisel igati tervitada.

TEADUSLIKUST UURIMISTÖÖST EESTI NSV PEDAGOOGIKA TEADUSLIKU
UURIMISE INSTITUUDIS

A. Kõverjalg

1. Nõukogude võimu aastatel on õpetamis- ja kasvatusprobleemide teaduslikule uurimisele osutatud väga palju tähelepanu. Sellest annab tunnistust Nõukogude Liidu Pedagoogikateaduste Akadeemias, samuti liiduvabariikide pedagoogika teadusliku uurimise instituutides, pedagoogilistes instituutides ning ülikoolide pedagoogika ja psühholoogia kateedrites tehtavad pedagoogikaalased uurimistööd.

2. Meie vabariigis loodi pedagoogika, pedagoogika ajaloo, pedagoogilise psühholoogia ning koolis õpetatavate ainete meetodika küsimuste uurimiseks 1959.a. märtsikuus Ed. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilise Instituudi juurde Eesti NSV Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituut. Sama aasta 1. detsembril reorganiseeriti instituut iseseisvaks teaduslikuks uurimisasutuseks, mis allub Eesti NSV Haridusministeeriumile.

1959. aasta lõpul oli instituudi seitsmes sektoris 17 teaduslikku töötajat. Käesoleval ajal töötab instituudi 9 sektoris 31 teaduslikku töötajat, kellest 7 omavad teaduslikku kraadi. Kuni nel neist (A. Kõverjalg, H. Tiits, A. Telgmaa, L. Villand, K. Leht, E. Hiie) on kandidaadiväitekirja valminud instituudis töötamise aja jooksul. Lõpetatud ning läbiarutamisel on kolm väitekirja (E. Tomasson, S. Alumäe, I. Sotter). Viiel teaduslikul töötajal (I. Ba-

tarina, R. Selg, V. Maanso, E. Steinfeldt, J. Sõerd) on väitekiri valmimisjärgus. 8 teaduslikku töötajat on sooritanud ühe või rohkem kandidaadimiinimumi eksamit.

Instituudi algaastatest alates on suurt tähelepanu pööratud teadusliku kaadri kasvatamisele. Selles töös on instituudile tõhusat abi osutanud A. I. Herzeni nimelise Leningradi Pedagoogilise Instituudi ja endise Vene NFSV Pedagoogikateaduste Akadeemia institutide töötajad, samuti Tartu Riikliku Ülikooli õppejõud.

3. Rõhu asetamine teadusliku kvalifikatsioonile tõstmisele mõjus instituudi algaastatel mõnevõrra teaduslike tööde kvantiteedile. Nii ilmus 1960. aastal ainult 3 instituudi väljaannet mahuga 8 autoripõõgnat ja 1962. a. 4 väljaannet mahuga 17,0 autoripõõgnat; 1965. a. anti välja juba 8 tööd mahuga 82,0 autoripõõgnat ja 1966. a. 10 tööd kogumahuga 64,25 autoripõõgnat. Üldse on käesoleva ajani ilmunud 40 instituudi väljaannet üldmahuga 262 autoripõõgnat ning üldtiraažiga 60 400 eksemplari.

Kirjastusele "Valgus" on üle antud ning ootavad ilmumist 7 instituudi väljaannet mahuga 61 autoripõõgnat. Seega on iga instituudi teaduslik töötaja instituudi kaheksa-aastase eksisteerimisaaja jooksul kirjutanud keskmiselt üle 10 autoripõõgna teksti instituudi väljaannetele. Eriti intensiivne on teadusliku töö produktsioon olnud paari viimase aasta jooksul.

4. Võrreldes instituudi algaastatega on toimunud edasimineka teaduslike tööde kvaliteedis. Kui esialgsed uurimistööd tuginesid õppeprotsessi vaatlusele ning õpetajate töökogemuste üldistamisele, siis viimaste aastate uurimistööde tulemused on saadud ulatuslike pedagoogiliste eksperimentide alusel. Uurimistööd tuginevad üha enam pedagoogilisele psühholoogiale; eksperimendi tule-

muste läbitöötamisel kasutatakse järjest rohkem statistilisi meetodeid. Mitmete tööülesannete lahendamisel kasutatakse ka sotsioloogilisi uurimismeetodeid.

Üleliidulise ja rahvusvahelise tunnustuse osaliseks on saanud E. Steinfeldti töö "Vene keele sagedussõnastik". Töö tõlgiti ka inglise keelde ja see ilmus 1965. aastal Moskvas kirjastuse "Progress" väljaandel. Instituudi töötajate H. Tiitsu ja E. Hiie dissertatsioonid õpilaste iseseisva töö kohta on samuti saanud tunnustuse osaliseks väljaspool meie vabariigi piire. Suurt praktilist väärtust omab L. Villandi väitekiri, mis käsitleb sõnastusõpetuse probleeme 8-klassilises koolis, ja A. Telgmaa väitekiri, mis käsitleb järkjärgulise lähendamise printsiipi koolimatemaatikas. K. Lehe kandidaaditöö "Aadu Hint romaanikirjanikuna" kuulub küll filoloogia valdkonda, kuid pakub väärtuslikku materjali ka kirjanduse õpetamiseks keskkoolis.

5. Suurt tähelepanu on instituut osutanud kasvatusküsimustele. Kui algusperioodil käsitlesid peamiselt pedagoogika ja psühholoogia sektori töötajad kasvatustöö üksikuid lõike (kasvatustööd kooliinternaadis ja pikapäevarühmas - J. Sõerd, seinalehe osa õpilaste kommunistlikul kasvatamisel - V. Maanso), siis viimastel aastatel on peaaegu asetatud õppeainete sisust ja õpetamise metoodikast tulenevate kasvatuslike võimaluste uurimisele. 1966/67. õppeaastal lõpetati kaks viimast teemat instituudi tööplaanis olnud suuremast probleemist "Loodusteaduslike distsipliinide osatähtsusest keskkooliõpilaste dialektilismaterialistliku maailmavaate kasvatamisel" - E. Noorel valmis töö "Materialistliku maailmavaate kujundamine matemaatikatundides" ja V. Ratassepal "Õpetamise ja kasvatamise seose küsimusi 8. klassi keemiakursuses". Trükkis ilmu-

vad need 1968. aastal.

Jätkuvaks probleemiks on pioneeritöö korraldamine diferentseeritult, arvestades laste vanuselisi iseärasusi. H. Ojasilla sel-lealane uurimus tugineb vabariigi koolide pioneerorganisatsioonides läbiviidud küsitlustele ning vastlusandmetele.

Kasvatusküsimused on tihedalt seotud lastevanemate seas tehtava pedagoogilise propagandaga. Instituudi töötaja V. Noor püüab rohkearvulistele ankeediandmetele tuginevas uurimuses leida vastust küsimustele, millised üritused sel alal kõige rohkem meeldivad lastevanematele, kuidas korraldada pedagoogilist propagandat koolis jms.

6. Peale instituudi väljaannete publitseerivad instituudi teaduslikud töötajad oma töid nii oma vabariigi kui ka teiste ven-nasvabariikide perioodikas. 1966. aastal avaldati trükkis kokku 119 instituudi teaduslike töötajate poolt koostatud mitmesugust tööd, mille kogumaht oli 234 autoripoognat, seega keskmiselt üle seitsme autoripoogna ühe teadusliku töötaja kohta. (Instituudi töötajate poolt instituudis töötamise aja jooksul eri väljaannetena ning ajakirjades avaldatud tööde bibliograafia on toodud käesoleva bro-šüüri lisas.) Oma uurimistöö tulemusi tutvustavad instituudi töö-tajad ka teaduslikel konverentsidel, lektoritena õpetajate täien-duskursustel ja Haridusministeeriumi ainekomisjonide kaudu. 1966/67. õppeaastal esinesid instituudi töötajad kaheksal teaduslikul konverentsil. ENSV Haridusministeeriumi ainekomisjonide liikmeiks on 23 instituudi töötajat; 10 teaduslikku töötajat on üldharidus-likes koolides kasutatavate õpikute autorid ja kaasautorid.

7. Teaduslike artiklite avaldamise ja õppekirjanduse koos-tamise kõrval kannavad instituudi teaduslikud töötajad hoolt peda-

googikateaduse saavutuste populariseerimise ja propageerimise eest. Ettekannetega õpetamise ja kasvatamise seostamisest tunnis esine- sid instituudi teaduslikud töötajad 1966. a. õpetajate augustikuu nõupidamistel vabariigi kõikides rajoonides. Samale probleemile pühendati ka "Nõukogude Kooli" 1966. aasta 9. number. Üldse esine- sid instituudi töötajad 1966/67. õppeaastal õpetajatele rohkem kui 100 üksikloenguga ja rea loengutsüklitega 200 loengutunni ulatuses; lastevanemate lektoriumides esineti 35, raadios 12 loenguga.

Käesoleva aasta alguses valmis plaanivälise tööna 12-poognane kogumik "Emale-isale", mille 19 artiklis antakse lastevanematele nõu perekondliku kasvatuses. Kogumik ilmub 1968. aastal. Lastevanemateni on instituudi teaduslikelt töötajatelt juba jõud- nud brošüürid "Meie laps läheb kooli" ja "Nooruk lõpetab kooli". Vabariigi perioodikas avaldati mõõdunud õppeaastal 12 instituudi töötajate artiklit lastevanematele. Järgmisel aastal ilmuvad bro- šüürid "Laps on jõudnud 5. klassi" ja "Perekondlikus kasvatuses pole pisiasju".

8. Instituut on abistanud pedagoogilisel alal töötajaid nende tööde retsenseerimisega. 1966/67. õppeaastal retsenseeriti üle 150 mitmesuguse pedagoogilise sisuga töö üldmahuga ligi 350 autori- poognat.

9. Käesoleval ajal on instituudi tööplaanis kolm suuremat kollektiivselt uuritavat probleemi:

- 1) õpilaste iseseisev töö kaheksaklassilise kooli tundides;
- 2) eri ainete õpetamise meetodika;
- 3) õpilaste tööalane ja poliütehniline ettevalmistus.

1) Neist esimese eesmärgiks on lahendada küsimus, kuidas tõs- ta õpilaste aktiveerimise ja iseseisva töö kaudu õppetundide

efektiivsust. Probleemilahenduseks vajalik teadmiste ja oskuste diagnoosimine aitab selgitada ka klassikursuse kordamise põhjusti ja on nõnda aluseks sellegi ebakoha likvideerimisele. Kavas on 1970/71. õppeaastaks välja töötada komplekt töövihikuid ja rakendada need kõigis õppeainetes 8 klassi ulatuses. 1966/67. õppeaastal ilmus instituudi töötajatelt 12 katsetöövihikut, mille kogumaht on 44,25 autoripoonat. Varem on ilmunud 27 katsetöövihikut. Mõnede õppeainete osas (geograafia, eesti keel, ajalugu) on kogutud koolidest juba hulgaliselt väärtuslikku materjali töövihikute struktuuri ja kasutamise metoodika kohta, teistes õppeainetes (keemia, füüsika, bioloogia, tööõpetus, saksa keel, inglise keel) toimub praegu töövihikute katsetamine.

2) Eelmise küsimusteriingiga seostub tihedalt õpetamise metoodika uurimine. Erilist tähelepanu pööratakse vene ja võrkeelte ning geograafia õpetamise metoodikale. Mitmeaastase eksperimentaalse uurimistöö põhjal valmis vene keele sektori juhatajal I. Batarinal ulatuslik töö nimisõna õpetamise metoodika kohta. Vene keele õpetamist aitab parandada kahtlemata ka I. Sogrina uurimus eesti õpilastel vene keele õppimisel esinevate tüüpiliste vigade ning nende vältimise meetodite kohta. Võrkeelte sektoril on käsil ulatuslikum uurimus kõnekeele õpetamise metoodika kohta 8-klassilises koolis. Geograafia õpetajatel puudub siiani eesti keeles geograafia õpetamise metoodikat käsitlev süstemaatiline käsiraamat. Seda lünka püüab täita instituudi töötajate H. Tiitsu, O. Nilsoni ja S. Alumäe ühistööna valmiv "Geograafia õpetamise metoodika põhiküsimusi".

3) Et õpilaste ettevalmistamine tootvaks tööks muutub seoses tehnilise progressi ja üldisele keskharidusele üleminekuga üha ak-

tuaalsemaks, uuritakse instituudis kollektiivselt ning koostöös Ed. Vilde nim. Pedagoogilise Instituudi üldtehniliste distsipliinide kateedri õppejõududega õpilaste töövilmuste kujunemise individuaalseid iseärasusi. Töö eesmärgiks on efektiivsete meetodite leidmine mitmesuguste töövilmuste kujundamiseks. Nimetatud probleem on ülitatud ka Nõukogude Liidu Pedagoogikateaduste Akadeemia tööplaani ning töö toimub tihedas koostöös akadeemia tööprotsesside teadusliku uurimise laboratooriumiga.

10. Peale eeltoodud kolme kollektiivselt uuritava probleemi ja varem mainitud pioneeritööd ning pedagoogilist propagandat käsitlevate küsimuste tegeldakse instituudis ka pedagoogika ajaloo uurimise ja publitseerimisega. Lähemal ajal kaitseb instituudi pedagoogikasektori juhataja E. Tomasson oma väitekirja "Eesti NSV üldhariduslike koolide õpetajeskond sotsialismi kindlustamise perioodil (1945-1950)".

11. Selleks et tõmmata pedagoogilisse uurimistöösse ka tegelikke õpetajaid, loodi käesoleval aastal instituudi juurde pedagoogikaalase teadusliku uurimistöö metoodika kursus, millest võtab osa 25 pedagoogi. Kursuslased hakkasid uurima probleemi "Õpilaste kasvatamine iseseisva töö kaudu õppeprotsessis". Teadusliku uurimistöö kursus kestab kolm aastat ja selle jooksul kuuluvad kursuslased loenguid kommunistliku kasvatuse alustest, filosoofiast, psühholoogiast, teadusliku uurimistöö metoodikast jm. Töötavad kirjanduse, algõpetuse, vene keele, võõrkeelte ja geograafia sektionid, kus uuritakse vastava õppeaine spetsiifikaga seotud õpilaste kasvatamise ja iseseisva töö probleeme.

OPETAMISE JA KASVATAMISE SEOSTAMISEST ÕPPETUNNIS

E. Noor

1. Kasvatuse teoorias ja praktikas kõidavad pedagoogide ja pedagoogikateadlaste tähelepanu käesoleval ajal põhiliselt järgmised probleemid: 1) kasvatuse sisu; 2) efektiivsete kasvatusmeetodite ja -vahendite valik.

2. On teada, et kasvatuse sisu määratakse kõige üldisemalt kindlaks hariduse sisuga. Ilma sügavate ja kindlate teadmisteta ei saa olla teaduslikku maailmavaadet. Viimane on aga teoreetiliseks vundamendiks isiksuse kasvatamisel. Iga teadus, mille aluseid koolis õpetatakse, omab intellekti, eetiliste ja esteetiliste ideaalide kujundamisel tohutut potentsiaali. Teadusliku maailmavaate kujundamise seisukohalt on see potentsiaal vajalik, kuid mitte piisav. Teadmised ei mõjuta automaatselt kasvatuse suunitlust ja iseloomu. On vaja kasutada oigeid meetodeid ja vahendeid.

Siit on välja kasvanud üks suund instituudi töötajate poolt kasvatusküsimesi käsitlevates uurimustes: õppeaine kui terviku rakendamine kindla kasvatuseesmärgi realiseerimiseks ning sellega seoses mõningate metoodiliste nõuannete väljatöötamine, meetodite ja vahendite kohaldamine vastava õppeaine spetsiifikale (V. Rattassepp, algõpetuse sektor, E. Noor).

3. Lisaks eeltoodule peab meie eesmärgiks olema ühes või teises õppeaines niisuguse materjali valik, mis avaldaks õpilastele võimalikult suuremat kasvatuslikku mõju, kujundaks õpilastes nõu-

kogude inimesele vajalikke iseloomuomadusi, ilma õppeaine teaduslikkuse printsiipi ohvriks toomata.

Siit tuleneb teine suurid instituudis läbiviidud vastavasisulis-
listes uurimustes: õppeainete programmilise materjali üksikute
teemade otstarbekohane valik kasvatus eesmärkidest lähtudes (S.
Õispuu).

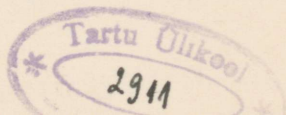
4. V. Ratassep on oma töödes (tööde loetelu vt. lk. 66) kä-
sitlenud võimalusi materialistliku maailmavaate kujundamiseks VII
ja VIII klassi keemiakursuses. Ta näitab kätte need nähtused ja
faktid, mis võimaldavad õpilasi veenda dialektika üldiste seaduste
objektiivses iseloomus. Keemia õpetamisel tuleb avada õigesti näh-
tuste maailm, et luua alus filosoofilistele üldistustele. Keemilisi
elemente ja aineid tuleb tundma õppida tihedas seoses samasse rüh-
ma, kuid eri klassi kuuluvate elementide või ainetega, aineid peab
õppima nägema muutuvate ja arenevate; keemia kaudu tuleb õpilas-
tele näidata arenemise vastuolulist iseloomu jne. V. Ratassep
toob oma töödes palju huvitavat materjali keemia ajaloost, annab
religioosete väärseisukohtade kriitika, ülevaate kaasaja keemia-
teaduse saavutustest jms. Sellise materjali olemasolu kergendab
õpetaja tööd tunni ettevalmistamisel. Peale selle on V. Ratassep
näidanud meetodeid ja vahendeid, millede abil saab kõige efektiiv-
semalt kõita õpilaste tähelepanu, pakkuda neile elamuslikku ja
äratada huvi.

Materialistliku maailmavaate kujundamisega seotud probleeme
matemaatika õpetamisel on püüdnud üldistada E. Noor (tööde loetelu
vt. lk. 65). Vaatluse alla on võetud tervikuna need matemaatika
osad, mis on otseselt seotud koolimatemaatikaga. Mitmed matemaati-
ka seesmisest struktuurist ja ülesehitusest tulenevad probleemid

omavad maailmavaate kujundamise seisukohalt esmajärgulist tähtsust. Siia kuuluvad matemaatika põhimõistete kujunemine (arv, sirge, punkt, tasapind); matemaatika arengu põhilised seaduspärasused; praktika ja matemaatika vahekorid; märkide osa matemaatika arengus; dialektika koolimatemaatikas jms. Peale matemaatika õpetajatele määratud üldkõnemuste käsitlemise on E. Noor andnud ka mõningaid meetodilisi võtteid üksikkõnemuste käsitlemiseks.

Algõpetuse sektori töötajad (E. Hiie, H. Randmäe, V. Relvik, I. Riisalo) on põhjalikumalt vaatluse alla võtnud algklasside õpilaste kommunistliku kasvatusel küsimused. Kogumikus "Kasvatustööd algklassides" on paljude konkreetsete näidete kaudu selgitatud mitmesuguseid kasvatusküsimusi algklasside matemaatika, emakeele, laulmise ja koduloo tundides.

5. S. Öispuu uurimus "Kultuuriteemade käsitlemine VII ja VIII klassi NSV Liidu ajaloo kursuses" sisaldab ühe koostisosana eksperimente kasvatuslikult kõige sobivama kunsti- ja kultuuriajaloolise materjali kindlaksmääramiseks. Lähtudes õpilaste vanuselistest iseärasustest ning VII ja VIII klassi ajaloo programmi vastava osa nõuetest, viis S. Öispuu läbi rea katseid erineva sisuga kunstiteoste mõjuvuse selgitamiseks. Sama eesmärki taotlesid ka vastavasisulised ülesanded ajaloo kultuuriteemasid käsitlevates katsetõvihikutes. Selgus, et õpilasi haarab eelkõige süžeeline, terava intriigi ja selge probleemasetusega teos. Nii saab õpilaste kujutlusvõime ergutust maalidest, milles kätkeb konkreetne situatsioon, konflikt vms. Sellisteks teosteks VII ja VIII klassi ajaloo kultuuriteemade programmis osutasid Brüllovi "Pompeij viimne päev", Repini "Burlakid Volgal", Surikovi "Suvorovi retk üle Alpidel", Adamsoni "Äreval ootel" jt. Et ajaloo koolikursus võimaldab

vaid põgusalt peatuda suurte kunstimeistrite loomingul, on S. Õispuu järeldused kasvatuslikult kõige sobivama materjali valiku kohta vajalikud ja hinnatavad. S. Õispuu arvates omab materjali valik just keskmises koolieas erilist tähtsust: tekivad ju siin ilu teadliku mõistmise alged; siit pärinevad need muljed, arusaamad ja tõekspidamised, milledele rajaneb hilisem püsiv huvi kunstiküsimuste vastu.

Lisaks eeltoodule aitasid ajaloo kultuuriteemade katsetöövi-
hikud välja selgitada õigete arusaamade kujunemist õpilaste suhtu-
mises ajaloolistesse mälestusmärkidesse, õpetliku leidmist rahva-
lauludest ja vanasõnadest, lauluisa Kreutzwaldi õpetusest, Repini,
Köleri, Weitzenbergi ja Adamsoni elulugudest.

6. Peale eespool nimetatud tööde on instituudi töötajate su-
lest ilmunud rida artikleid õpetuse ja kasvatusse seostamisest tun-
nis. Märkime siinjuures ajakirja "Nõukogude Kool" 1966. a. nr. 9,
mis tervikuna on pühendatud õpetuse ja kasvatamise seose küsimus-
tele mitmesuguste õppeainete kaudu.

Samal teemal esinesid instituudi töötajad ettekandega 1966.a.
õpetajate augustikuu nõupidamisel vabariigi kõigis rajoonides.

7. Tuleb aga märkida, et eeltoodud kasvatusprobleeme käsitle-
vad tööd ei ole eksperimentaalse iseloomuga uurimused (välja arva-
tud S. Õispuu). Terve rida maailmavaate kujundamisega seoses ole-
vaid küsimusi on meetodiliselt lahendatud empiirilisel. Seda on
põhjustanud eeskätt kasvatusse teooria alaste küsimuste vähene lä-
bitõttatus pedagoogikateaduses, samuti kasvatustöölalase uurimistöö
metoodika ja metodoloogia puudulik tase.

8. Peame silmas pidama, et õpilaste igakülgset arendamist ja
kasvatamist tunnis on võimalik saavutada ainult kõikide õppeainete

koosmõjul. Selle süsteemi üksikutel lülidel, s.o. üksikutel õppe-
ainetel on vastavalt aine struktuuri, õpetamise eesmärkide ja õpe-
tamise meetodite iseärasustele ka erinevad ülesanded kitsamate
eesmärkide realiseerimisel. Seetõttu on vajalik edaspidi kasvatus-
küsimuste teadusliku uurimise osas süvendada kompleksset, eksperi-
mentidel põhinevat uurimist, eelkõige välja töötada maailmavaate
kujundamist puudutavate küsimuste uurimise metoodika ja metodoloogia.

*Metoodika ja töökorra arendamine
uuringute puudulikkusele*

PSÜHHOLOOGILISED ASPEKTIID INSTITUUDI UURIMISTÖÖDES

J. Sõerd

1. Kaasaegses didaktikas ja eriainetes meetodikates on lähtutud seisukohast, et õpilane ei ole mitte ainult õpetaja tegevuse objektiks, vaid ta on ka subjekt, kes sellest tegevusest osa võtab ning teadmisi omandab oma kogemuste ja individuaalsuse prismas kaudu. Selle seisukoha omaksvõtmine pedagoogilistes uurimistöösdes tähendab "lastetu pedagoogika" rudimentide likvideerimist, loobumist "silma järgi" mõõtmisest ja ebamäärastest hinnangutest. Niisugune teoreetiline positsioon tähendab seda, et didaktilistes ja metoodilistes uurimustes hakatakse üha rohkem toetuma pedagoogilisele psühholoogiale. Selline lähtekoht alduub ka Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi uurimistöösdes.

2. Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi töötajate poolt teostatud uurimused, mis on suuremal või vähemal määral seotud psühholoogiaga, nii et võime õigustatult kõnelda nendes töösdes esinevatest psühholoogilistest aspektidest, jagunevad sisu järgi kahte rühma:

- a) tööd, milles esineb õppimispsühholoogia aspekte;
- b) pedagoogilise sotsiaalpsühholoogia aspekte sisaldavad tööd.

3. Mitmetes meetodikaalastes uurimustes on eksperimendi planeerimisel ja teostamisel ulatuslikult lähtutud pedagoogilise psühholoogia seaduspärasustest, mis moodustavad seega uurimistöösks

vajaliku baasi.

Nii kujutab endast A. Kõverjala uurimus õpilaste tööalase ettevalmistuse efektiivsetest moodustest tõsist sammu tootmisõpetuse meetodika seadmisel eksperimentaalpsühholoogilisele alusele. Pedagoogilisele psühholoogiale toetumine võimaldas autoril välja töötada rida põhjendatud seisukohti õpilaste polütehnilise ettevalmistuse metoodikas.

I. Batarina töö, mis käsitleb õpilaste grammatiliste üldistuste kujunemist vene keele õppimisel, on tihedalt seotud mõtlemispsühholoogiaga. Õpilaste ebaõigete üldistuste analüüsimisel on autor lähtunud nõukogude psühholoogide Ševarjovi, Bogojavlenski jt. seisukohtadest.

Muusikalise kuulmise ja laulmisoskuse arendamise psühholoogiliste aluste probleemidega on tegelnud V. Relvik. Tema poolt teostatud eksperimentaalse uurimistöö tulemusena on leidnud kinnitust oletus, et klassilaulu ebapuhtuse üheks oluliseks põhjuseks on ühekülgselt kuulmisaistingutele tuginev õpetusviis.

Geograafia ja bioloogia vaheliste ainealaste seoste uurimisel on S. Alumäe vajaliku põhjalikkusega toetunud nõukogude psühholoogide Mentšinskaja, Bogojavlenski, Samarini jt. töödele. Autor näitab, et ainetevahelised seosed on tingimuseks, mis võimaldavad vaimse töö võtete üldistamist.

Teema "Õpilaste lugemisoskusest ja selle arendamise võimalustest V-VIII klassis" läbitöötamisel on V. Maanso konstateeriva eksperimendi tulemuste analüüsimisel pööranud tähelepanu õpilaste väärvastuste psühholoogilistele tingimustele. Ka lugemisvigade analüüsimisel on püütud puhtlingvistiliste tekkepõhjuste kõrval jälgida psühholoogilisi (näit. analüüsi või sünteesi nõrkus, loe-

tava vähene mõtestamine jms.).

L. Villand on sõnastusvigade uurimisel selgitanud ka nimetatud vigade psühholoogilisi tekkepõhjust. Autor on püüdnud selgitada metafoorika psühholoogilist olemust ja välja töötada seesugust õpetamise viisi, mis nähtuse psühholoogist külge arvestaks.

Uurides õppetöö individualiseerimise võimalusi bioloogia õpetamisel, on M. Rute diagnoosimist vajavate tunnuste hulka arvanud õpilaste võimekuse õppetöös ja nende individuaalsed iseärasused. Nende tunnuste kindlaksmääramisel kasutab autor pedagoogilis-psühholoogilist eksperimenti.

Meelelise ja loogilise tunnetuse ühtsust on uurinud A. Lang. Oluliselt on seejuures tähelepanu pööratud kujutluste ja mõistete ning teooria vahekorrale, mitte aga niivõrd taju ja sõna seosele, mis on lahendatud Zankovi töödes. Fantaasiakujutluste tekkimise ja nende osatähtsuse probleem tunnetuses on tihedalt seotud mudelleerimisega, mis on tunnetuse uurimise oluliseks meetodiks.

Puhtal kujul psühholoogiliseks uurimuseks on J. Sõerdi töö V-VIII klassi õpilaste matemaatikavigade psühholoogiliste aluste väljaselgitamisel. Põhilisteks tulemusteks on siin seose näitamine närvisüsteemi tüpoloogiliste iseärasuste ja teatud veakategooriate vahel ning vigade psühholoogilise liigituse väljatöötamine. Praegu on samal autoril käsil uurimus närvisüsteemi spetsiaalse tüübi omandamisvõime iseärasustest erinevates õppeainetes.

4. Sotsiaalpsühholoogilise kallakuuga on H. Ojasilla ja V. Noore tööd. Esimese uurimus sisaldab ka arengupsühholoogia elemente, kuna see on pühendatud ühe kindla organisatsiooni (pioneerorganisatsiooni) ealistele iseärasustele ning nendest johtuvale kasvatusmeetodite ja töövormide valikule.

V. Noor selgitab probleemi, kuidas teatud tegevuse vorm mõjutab kindlat inimeste kategooriat, kuidas pedagoogiline propaganda mõjutab lastevanemaid.

5. Psühholoogiaalase uurimistöö edasiarendamiseks Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudis on esmajoones vajalik pedagoogilises psühholoogia laboratooriumi loomine ja selle varustamine vasta-ettevalmistuse saanud kaadriga.

PEDAGOOGILISE UURIMISTÖÖ SUUNDADEST REAALAINETE ALAL

H. Tiits, A. Telgmaa

Reaalainetes (matemaatika, füüsika, keemia, geograafia, bioloogia) ja tööõpetuses on käesoleval ajal aktuaalsed kaks põhiküsimust:

- 1) õppeaine kui vastava teaduse aluste käsitlemise optimaalne sisu ja maht;
- 2) ainete ratsionaalne õpetamine ja õppematerjali efektiivne omandamine õppeprotsessis.

Õppeaine sisu ja mahu määratleb õppeprogramm, mida konkretiseerivad õpik ja töövihik. Eesti NSV-s on reaalainete õpprogrammide väljatöötamine ja täiustamine toimunud senini peamiselt olemasolevate kogemuste põhjal. Uute teede otsingud ja nende realiseerimine on olnud suhteliselt viljakas koolimatemaatikas (vabariiklik matemaatikakomisjon, O. Prints). On koostatud matemaatika perspektiivse õppeprogrammi projekt, mis sisuliselt tõstab koolimatemaatika teaduslik-teoreetilise taseme senisest kõrgemale. Osaliselt on kavandatud muudatused viidud sisse ka praegu kasutusel olevatesse programmidesse. Need realiseeruvad praktilises koolitöös meie vabariigi autorite (E. Etverk, B. Henrichson, J. Kallak, A. Kasvand, A. Lehis, A. Leps, A. Lints, E. Luht, O. Prints, G. Rosenberg, A. Telgmaa, A. Vihman) poolt koostatud õpikute kaudu (1.-11. klassile).

Viimastel aastatel on määratletud õppeaine sisu ja mahtu ka

koolikeemias, -füüsikas, -bioloogias, -geograafias ja tööõpetuses. Kooligeograafias on peamiseks saavutuseks koduvabariigi geograafia kursuse sisu ja mahu kindlaksmääramine. On koostatud vastav õppeprogramm, 8. klassi õpik (K. Kildema, O. Nilson), töövihik (H. Tiits) ja atlase makett (V. Vaasiljev). On analüüsitud ka kursuse sisu ning tehtud vajalikud üldistused (H. Tiits). Füüsilise geograafia algkursuse otstarbekohaseks seostamiseks koduvabariigi geograafiaga on koostatud töövihik 5. klassile (O. Nilson, H. Tiits).

Koolikeemia sisu on vabariigi spetsiifikast lähtudes konkre-tiseeritud meie vabariigi meetodikute (H. Karik, K. Prinkman, V. Ratas-sepp) poolt vastavates õpikutes (7.-11. klassile). Tööõpetuses on kõige suuremat tähelepanu pälvinud masinaõpetuse kursus kesk-kooli vanemas astmes (õpiku autor A. Kõverjalg).

Reaalainete sisu ja mahu määratlemise olukord pole veel siis-ki rahuldav. On vaja sügavamat teaduslikku analüüsi ja teoreetili-si üldistusi. Olulisimaks ülesandeks on vastavate teaduste aluste süstemaatilise õpetamise ja algõpetuse ratsionaalseimate vahekor-dade selgitamine ning uurimused mitmete üksikute teemade detailse-maks määratlemiseks (näiteks koolimatemaatikas leida vastused kü-simustele: kuidas jaotada geomeetriateemad kõige ratsionaalsemalt kogu matemaatika kursuses? millisel hulgal, kus ja kuidas käsitle-da hulgateooria ja matemaatilise loogika küsimusi? jms.). Nende ülesannete lahendamise eesmärgil toimuvadki praegu mitmed ekspe-rimendid.

8. klassi keemiakursuses uuritakse ainete põhiklasside õpeta-nist vastava katseõpiku ja -töövihiku abil (V. Ratas-sepp). Katse-töövihikud on koostatud zooloogiakursuse õpetamiseks 7. klassis (M. Rute), füüsikas - 8. klassis toimuva elektriõpetuse uurimiseks

(A. Savik). Tööõpetuses on koostatud katsetöövihik 5. klassile (H. Isok), mille baasil praegu koolides katseliselt töötatakse.

Mitmete reaalinete (bioloogia, geograafia, füüsika, keemia) õpetamiseks loob aluse algklassides õpetatav kodulugu. Selle aine sisu ja mahu küsimus väärrib seetõttu eriti suurt tähelepanu. Käesolevaks ajaks on töötatud välja koduloo perspektiivsed õppeprogrammid 2.-4. klassile. Vastava katseõpiku ja -töövihiku (O. Nilson, H. Tiits) abil toimub katsetamine 4. klassis.

Õppeprotsessi on reaalinete valdkonnas senini uuritud teatud didaktilistest aspektidest (näit. iseseisvuse ja aktiivsuse arendamine) või aine õpetamise spetsiifilistest printsiipidest (näit. geograafias kodu-uurimuslikust) lähtudes.

Juhindudes eriti süstemaatilise printsiibist on uuritud õppeainetevahelisi seoseid (S. Alumäe, V. Ratassepp); on analüüsitud koduvabariigi geograafia kursuse sisu ja uuritud selle õpetamise meetodikat, tulenevalt vastava kursuse kohast ja eesmärkidest kooligeograafias (H. Tiits); on uuritud järkjärgulise lähendamise meetodi rakendamisvõimalusi koolimatemaatikas (A. Telgmaa).

Iseseisvuse ja aktiivsuse printsiip on põhiliseks lähtekohaks õpilaste iseseisva töö uurimisel (H. Isok - tööõpetus, V. Ratassepp - keemia, M. Rute - bioloogia, A. Savik - füüsika, A. Telgmaa - matemaatika, H. Tiits - geograafia).

Näitlikkuse probleemi aluseid õpetamisel on senini uuritud eriti koolifüüsikas. L. Valdi ja A. Langi sellealases uurimuses on põhiliseks meeleliste ja loogiliste komponentide orgaanilise seostatuse küsimus. Kasvatava õpetuse printsiibist lähtudes on uuritud õpetamise ja kasvatamise seostamise küsimusi (keemias - V. Ratassepp, tööõpetuses - A. Kõverjalg, geograafias - O. Nilson, H. Tiits,

matemaatikas - E. Noor).

Kodu-uurimusliku printsiibi alusel on uuritud geograafia ja koduloo õpetamise küsimusi (O. Nilson, I. Riisalo).

Õppeprotsessi uurimisega seoses on analüüsitud õpetamise olukorda (peamiselt õpetamise individualiseerimise seisukohast) ja õpilaste teadmiste ning oskuste taset koolides (keemias, bioloogias, geograafias, füüsikas, matemaatikas).

Õppeprotsessi uurimise tulemuste põhjal on koostatud mitmesuguseid õpetajat praktilises koolitöös abistavaid meetodilisi materjale (artikleid, brošüüre, raamatuid).

Õpilaste teadmiste taseme, õpetamise ning pedagoogilise uurimistöö olukord näitab, et õppeprotsessi uurimisel reaalinete alal on vaja võtta senisest sügavama analüüsimise alla teadmiste omandamise ja oskuste kujunemise protsess. Eriti hädavajalik on uurida igale õppeainele spetsiifiliste põhimõistete õpetamise ja omandamise küsimust ning omandatud teadmiste praktilise rakendamise oskuse kujunemist (matemaatikas arvutusoskus, koduloos ja bioloogias vaatlusoskus, geograafias kaardi lugemise oskus jms.).

Nimetatud probleemide uurimise praktiliseks resultaadiks peab olema teaduslikult põhjendatud seisukohtadega eestikeelsete meetodiliste käsiraamatute koostamine ja väljaandmine.

Hädavajalik on tundma õppida ja analüüsida eesti kooli pedagoogilis-metoodilist pärandit, mis võimaldaks kasutada selles leiduvaid väärtusi. Seni on põhjalikum ajalooline ülevaade vaid mõnedest kooligeograafia küsimustest (metoodilise mõtte arenemine eesti kooligeograafias, töövihikute kasutamine - H. Tiits). Pedagoogilist pärandit on edaspidi tarvis uurida ka teistes reaalainetes.

PEDAGOOGILISE UURIMISTÖÖ SUUNDADEST HUMANITAARAINETE ALAL

K. Leht

1. Instituudi keeletektorid on uurimistöös lähtunud keelte õpetamise eluläheduse ja praktilise keeleoskuse andmise eesmärgist. See lähtekoht on määranud uurimisteemade valiku, metodoloogilise suunitluse ja konkreetse eesmärgiasetuse ning orienteerib ka käesolevat ülevaadet.

1) Teaduslikel alustel põhinev keelemetoodika eeldab leksikaalse ja grammatilise miinimumi ning nende omavahelise vastavuse väljatöötamist. Sellesuunaline uurimistöö on viljakas olnud vene keele õpetamise sisu ja mahu määramise sektoris. Aastail 1959-1965 on sektori töötajad E. Steinfeldt ja E. Roovet välja töötanud vene keele leksikaalse miinimumi 8-kl. koolile. Seda suuremahulist tööd (lähtebaas - 400 000 sõna Žanrilises läbilõikes, resultaat - 2 500 kõrgsageduslikku sõna) iseloomustab metodoloogiline järjekindlus ja organisatsiooniline efektiivsus (TRÜ ja Pedagoogilise Instituudi üliõpilaste rakendamine). Uurimistulemusi publitseerinud väljaanded on pälvinud laialdast teaduslikku tunnustust. Töö menetluslikku külge dokumenteerivad mitmed artiklid perioodikas. Sektori töö jätkub vene keele grammatika miinimumi koostamisega, mis on eelneva tööetapi loogiliseks jätkuks.

Teadusliku keelemetoodika propedeutikasse kuulub metoodilise põhieesmärgi kõrval ka vene keele metoodika sektori töötaja I. Sogrina uurimus 8. klassi õpilaste tüüpilistest vigadest tegusõna ka-

sutamisel. Ca 18 500 perfokaartidele kantud ja klassifitseeritud verbiviga võimaldavad järeldusi verbikategooria osakaalu ja asendi kohta vene keele õpetuse süsteemis.

Võõrkeelte sektoris valmis R. Seljal aastail 1963-1964 statistiline uurimus saksa kõnekeele lausemudelite kohta. Uurimus selgitab lausemudelite võrdlevat sagedust kui kõnekeele õpetamise eeldustegurit. Lähtematerjal - 7 000 suulist ja kirjalikku dialoogilauseid.

Eesmärgi ja uurimismenetluse poolest liituvad eelnevaga teatud mõttes L. Villandi uurimisteema "Sõnastusvigade liigid ja ravi" ja sellest väljaarenenud kandidaadiväitekirj "Sõnastusõpetuse probleemid 8-kl. koolis" (1966), samuti sama sektori teadusliku töötaja V. Maanso töö "Lugemisoskuse olukorrast ja selle arendamise võimalustest". Need uurimused algavad vastavalt stiili- ja lugemis- ning õigekirjavigade tüpiseerimisest, millega ühenduses osutub võimalikuks revideerida ka õppeaine sisu piiritlemise printsiipi ja üksikteemade konkreetsust.

Otseühenduses õpetuse sisu selgitamisega on olnud programmide ja õpikute koostamine ning kriitiline analüüs. Selles töös, mille resultate kirjeldatakse lähemalt 3. punktis, on suuremas või vähemas ulatuses rakendunud kõik kõnesolevad sektorid.

2) Tähelepanevalt on vaadeldavate sektorite töös aktsentueeritud keeleõpetuse metoodika probleemid - nii üksikteemade süvenemas uurimises kui keeleõpetuse üldsuunda orienteerivais ja õppekorralduse praktilisi vajadusi lahendavais töis.

Nagu 1. punktis märgitud, on metoodika uurimine sageli sünteetilis-konstruktivise etapina järgnenud õppeaine sisu piiritlevale või teoreetilisi lähtekohti selgitavale eeltööle ühe uurimuse

ulatuses. Sel viisil on disponeeritud mitmed eesti keele metoodika teemad: "Interpunktsoonivigade analüüs ja metoodika" (J. Valgma), "Kokku- ja lahkukirjutamise vead ning nende ravi" (N. Rimmel), "Sõnastusõpetuse küsimusi 8-klassilises koolis" (L. Villand) ja V. Maanso teoksil olev "Harjutused ja harjutamine eesti keele õpetamisel". L. Villandi töö algas sõnastusvigade arvelevõtmisest (3 500 kirjandi alusel) ja klassifitseerimisest; töö konstruktiivne osa kujunes katsedöövihikutele rajaneva eksperimendi alusel; lõplikke resultaate dokumenteerivad stabiilsed sõnastusõpetuse töövihikud 7. ja 8. kl. (viimane koostöös J. Valgmaga), N. Rimmeli töövihikud töölisnoorte koolidele ning mitmed publikatsioonid peeriodikas ja eriväljaannetes.

Vene keele metoodika uurimist keskendab vastava sektori juhataja I. Batarina teema grammatiliste üldistuste kujunemisest vene keele õppimisel eesti koolis. Teema käsitus on rajanenud käibivate programmide ja õpikute kriitilisele analüüsile; sel alusel koostatud metoodiline käsitluskava on koolides katseliselt rakendatud; töö on lõpetatud ja üle antud kirjastusele. Koos I. Sogrina eespool (vt. p. 1) märgitud tööga, mis käesoleval ajal on vormistamise järgus, võiks konstateerida vene keele õpetamise metoodika teadusliku uurimise algust.

Võõrkeelte sektori töötajate R. Selja ja L. Sõrmuse teema "Saksa kõnekeele õpetamise metoodika 8-klassilises koolis" tugineb eelnevatele uurimustele (vt. p. 1) ja samade autorite katseõpik-töövihikule 6. kl. (1966); uurimisteema on jätkuv ning seab eesmärgiks saksa kõnekeele metoodika põhialuste väljatöötamise. Teema on disponeeritud seesuguse arvestusega, et saksa kõnekeele alusel väljatöötatud üldised käsitusprintsipiid oleksid rakendatavad

võrkeelte metoodikas üldse. Inglise keele metoodika uurimist esindab I. Sotteri teema "Inglise keele kõneoskuse arendamine dialoogide abil 5. ja 6. kl.". Sama autori käsilolev teema "Mõtestatud lugemisoskuse kujundamisest võrkeelte õpetamisel algklassides" peab silmas võrkeelte erikoolide vajadusi. Viimase uurimisteema alusel on autor koostanud lugemistekstid 1.-3. kl., mis käibivad eksperimendi otstarbel erikoolides. Nende väljaannete juurde kuulub metoodiline juhendusmaterjal (koostöös L. Vahtraga).

Märgitud tööde menetluslikku külge karakteriseerib lähtematerjali analüüs statistiliste meetodite rakendamisega, teoreetiliste aluste selgitamine, eelnevast lähtudes metoodilise käsitluskava konstrueerimine ja katseline rakendamine; seesugune menetlus tohiks võimaldada usaldusväärseid põhijäreldusi. Uurimuslike abivahenditena on valdavalt kasutamist leidnud kontrolltekst (-töö) taseme eel- ja järelmõõtjana ning töövihik eksperimentaalse käsitluskavana. Nimetatud komponendid ei ole iga probleemi uurimisel koos esinenud, kas kavatsuslikult või objektiivsete asjaolude tõttu. Viimastest nimetagem teoreetilise kirjanduse puudumist või hankimiskursusi, uurimisteemade rutakaid piirdeaegu, eksperimendi organiseerimise raskusi ja tehniliste vahendite nappust, teaduslike abitööde kohatist puudumist või vähest efektiivsust. Nimetatud asjaolusid tuleb käsitada uurimistöö pidurdusteguritena, mis vähemalt taoti on alatase melisi resultaate põhjustanud.

2. Keelte metoodikast seisab aineerinevuste ja menetluslike lahkevuste mõttes mõnevõrra eraldi kirjanduse ja ajaloo metoodika uurimine.

1) Ajaloo metoodika teemat "Kultuuriteemade käsitlemine 8-klassilise kooli ajalookursuses", mis õpetuslike ja kasvatuslike

võimaluste poolest on unikaalne, uurib lõpujärgus eesti keele, kirjanduse ja ajaloo sektori töötaja S. Õispuu. Senine töö on kontrollkatsete alusel fikseerinud eeltaseme, töövihikute näol konstrueerinud eksperimentaalse käsitluskava, mis on rakendatud ca 50 eksperimentaalklassis nii eesti kui ka vene õppekeelega koolides. Metoodilised järeldused eksperimendi materjalidest on töötlemisel; töö senised resultaadid on publitseeritud mitmes artiklis, lõppjäreldusi esitav monograafia on koostamisel.

2) Kirjanduse metoodika teaduslik läbitöötamine eeldab kõigepealt selle aine kunstipsiifilise külje analüüsi kooliõpetuse tingimustest lähtudes. Selles suunas alustas tööd eesti keele, kirjanduse ja ajaloo sektori töötaja N. Rimmel teemaga "Stiili mõiste selgitamine A. H. Tammsaare romaani "Kõrboja peremes" põhjal". Sama autori tööst "Lüürika käsitlemisest 8-klassilises koolis" valmis laialdasele erialakirjandusele tuginev peatükk, mis käsitleb teema kunstipsühholoogilisi aluseid, ja rikkalikest ankeediandmeist lähtuv analüüs lüürika esteetilise tajumise kohta kirjanduse algkursuses. Autori lahkumise tõttu instituudist jäi väärtuslik uurimus lõpetamata.

Praegu sektori plaanilise tööna kavandatud teemade kompleksist - "Kirjanduse metoodika küsimusi" - on teoreetiliste aluste selgitamise järgus kaks alaprobleemi: "Kirjanduspala käsitlemine 8-klassilises koolis" ja "Kirjanduse õpetamise psühholoogilistest alustest" (autorid vastavalt L. Villand ja K. Leht).

3. Metoodika teoreetiliste aluste ja konkreetsete teemade uurimise tulemuste rakenduslikku külge tuleb näha programmide ja õpikute teaduslikus läbitöötamises. Käesoleval ajal ei saa konstateerida programmide ja õpikute teaduslikku analüüsi ei instituudis

di ega ka teiste uurimisasutuste töö resultaadina. Teaduslikule alusele on see töö võinud rajaneda üksikprobleemiti; valdavalt on toimitud kogemuste üldistamisest ja pedagoogilisest intuitsioonist lähtudes. Selles mõttes on instituudi osakaal õppekorralduslikus töös tähelepanev olnud, kõnesolevad sektorid kaasa arvatud.

Obligatoorsetest õppevahenditest märkigem I. Batarina vene keele õpikut 5. klassile, mille kordusväljaandeid on töödeldud uurimistöö resultaatide alusel, L. Villandi kirjandusõpikuid töölisnoorte koolidele, K. Lehe kirjandusõpikuid 7. kl. ja keskkooli vanemale astmele. Samasse rubriiki on arvatavad L. Villandi ja J. Valgma töövihikud, R. Selja koostatud kõnearenduslik pildikogu koos metoodiliselt juhendava materjaliga ning sama autori saksa keele õpik võõrkeelte erikoolide 1. klassile (koostöös E. Sillingu). Õpikute kriitilises analüüsis on tegevad olnud kõik kõnesolevate sektorite töötajad.

4. Otsese uurimistöö kõrval on kõnealused sektorid, nagu instituut tervikunagi, täitnud pedagoogilis-propagandistliku ja organisatoorse iseloomuga ülesandeid. Siia kuulub kõigepealt ulatuslik lektoritegevus, mis uurimistulemuste populariseerimise mõttes on otseühenduses plaanilise teadusliku tööga.

ÕPILASTE ISESEISEV TÖÖ INSTITUUDI UURIMISOBJEKTINA

E. Hiie

1. Õppeprotsessi iseärasus seisneb teatavasti selles, et teadmiste omandamine ja oskuste ning vilumuste kujunemine toimub väliste õpetavate mõjutuste ja õpilase enda aktiivse tegevuse koosmõju tulemusena. Sellest järeldub, et õpetaja ei tohi piirduda teadmiste edasiandmisega, vaid peab organiseerima õpilasi saadud informatsiooni aktiivsele ümbertöötamisele ja teadlikule omandamisele.

Õpilaste aktiveerimisega õppetöö efektiivsuse tõstmise eesmärgil on viimasel aastakümnel olnud seotud enamus nõukogude didaktika-alaseid uurimusi. Paljude uurijate andmeil on õpilaste vähene aktiivsus tunnis senise, nn. traditsioonilise õpetamisviisi olulisimaks puuduseks. Selle peapõhjusteks peetakse: a) õppematerjali esitamist õpetaja poolt valmiskujul ja õpetuse baseerumist peaaesjalikult õppija mälu tegevusel; b) õpetuse vähest diferentseeritust, mistõttu aeglase mõtetegevusega õpilased ei jõua õppeprotsessis teistega sammu pidada, võimekamad aga peavad leppima alapingelise vaimse tegevusega; c) õpetaja vähest informeeritust õpilaste õppimisprotsessist ja õppija enese vähest informeeritust oma tegevuse resultaatidest.

Nimetatud puudusi on hakatud kõrvaldama õppetöö organiseerimise vormide mitmekesistamise, õppetunni struktuuri paindlikumaks muutmise, õppemeetodite täiustamise, tehniliste vahendite kasuta-

mise ning programmõppe rakendamise teel. Selles probleemideringis kuulub esikoht õpilaste iseseisva töö küsimustele.

2. Pedagoogilises kirjanduses vastandatakse tavaliselt õpilaste iseseisvat tööd nn. traditsioonilistele, passiivsetele töömeetoditele. Iseseisva töö senisest ulatuslikumas kasutamises nähakse üht efektiivsemat moodust õpilaste aktiveerimiseks õppeprotsessis. Sellisest lähtekohast on analüüsinud iseseisva töö probleeme TRÜ pedagoogika ja metoodika kateedri dotsent I. Unt raamatus "Õpilaste iseseisev töö tunnis" (Tln., 1966). PTUI-s on sellesuunalistest töödest ulatuslikum bioloogia, geograafia ning keemia sektori juhataja H. Tiitsu uurimus "Õpilaste iseseisev töö geograafiatunnis (Eesti NSV geograafia kursuse näitel)".

H. Tiitsu uurimuses vaadeldakse õpilaste iseseisva töö probleemi arengut Eestis, selgitatakse iseseisva töö psühholoogilisi ja didaktilisi aluseid, analüüsitakse seni ilmunud geograafiaõpikuid ja töövihikuid. Pedagoogilise eksperimendi tulemuste põhjal jõuti järeldusele, et õpilaste iseseisva töö oskusliku kasutamise puhul on võimalik tunduvalt tõsta õpilaste geograafiaalaste teadmiste taset. Eriti efektiivne on see mõistete kujundamisel. Leiti, et iseseisev töö on oluline mitte üksnes õppeaine omandamise, vaid ka õpilaste kommunistliku kasvatusse seisukohalt. Uurimus näitas, et õpilaste iseseisvat tööd on otstarbekohane korraldada töövihikute abil, milles ülesanded on esitatud kompleksuse põhimõttel (iga ülesannete kompleks koosneb abi- ja põhiülesannetest).

3. Vajadus suurendada õpilaste iseseisva töö osatähtsust tunnis selleks, et likvideerida õpilaste passiivsus ja tagada õpetaja informeeritus õpilaste õppimisprotsessist, on käesoleval ajal juba üldtunnustatud. Sellega seoses on tekkinud uus oht: iseseisev

töö on muutumas n.-õ. moeasjaks, on levimas ekstreemseid arusaami-
si, mille kohaselt iga iseseisev töö, iga töövihik aktiveerib
iseenesest õpilasi, tagab õpetuse suurema efektiivsuse. Et see te-
gelikult nii pole, selgub ilmekalt liitklasside kogemustest, kus
õpilaste iseseisev töö hõlmab ligikaudu poole õpilaste õppeajast,
õpetuse resultaadid on aga pahatihti kaugel rahuldavast. Õpilaste
iseseisev töö tunnis kulgeb sageli süsteempäratult, kaotab oma põ-
hifunktsiooni ning muutub tähtsast pedagoogilisest võttest vähe ka-
su toovaks tööloiguks, kohati isegi tarbetuks ajakuluks. Seepärast
on üheks olulisemaks probleemiks selgitada nii ülddidaktiliselt kui
ka eriainate meetodikast ja õpilaste vanuselistest iseärasustest
lähtuvalt need tingimused, mis on õpilaste iseseisva töö maksi-
maalse efektiivsuse eelduseks ühes või teises õppeaines, ühes või
teises kooliastmes, ning töötada välja õpilaste iseseisva töö süs-
teem.

Algõpetuse osas on püüdnud seda probleemi lahendada algõpetu-
se sektori juhataja E. Hiie uurimusega "Õpilaste iseseisva töö
efektiivsuse tõstmine algklassides". Antud uurimuse keskpunktis
oli iseseisva töö eri liikide, võtete ja vormide võrdlemine ning
nende efektiivsuse selgitamine pedagoogilise eksperimendi abil.
Eksperimentaalse õpetuse tulemuste põhjal jõuti järeldusele, et
õpilaste iseseisva töö efektiivsus on korrelatsioonis nende vaimse
tegevuse (eeskätt mõtlemise) aktiveerimise astmega. Viimane oma-
korda sõltub õpetajapoolse juhtimise õigsusest ja süsteempärasu-
sest. E. Hiie uurimuses on esitatud iseseisva töö metoodika ja
iseseisva töö süsteem emakeele ja matemaatika õpetamisel algklas-
sides. Selle süsteemi aluseks on

- a) probleemsituatsioonide loomine iseseisvas töös;

b) vaimse töö oskuste ja vilumuste kujundamise kindel süsteem, mille aluseks on iseseisvuse astme järkjärguline suurenemine ja ülesande lahendamiseks vajalike mõtlemisoperatsioonide keerustumine;

c) iseseisva töö raskuse doseerimine nii, et õpilastele esitatavate nõudmiste tase ei oleks madalamal tema võimete arengemisastmest antud momendil.

Käesoleval ajal on õpilaste iseseisva töö süsteemi väljatöötamine erinevates õppeainetes ja iseseisva töö võtete efektiivsuse selgitamine põhiliseks iseseisva töö alaseks probleemiks PTUI-s. Õpilaste iseseisva töö psühholoogilisi aluseid ja iseseisva töö süsteemi füüsika õpetamisel uurib matemaatika-füüsika sektori töötaja A. Savik (uurimisteema "Iseseisvuse arendamine uue aine omandamisel füüsikatundides (8. kl.)"). Eksperimentaalseks abimaterjaliks on katsetöövihik 8. kl. füüsikakursuse elektrit käsitleva osa kohta.

Erinevate iseseisva töö ülesannete efektiivsust tööõpetuse tundides uurib töö- ja tootmisõpetuse sektori teaduslik töötaja H. Isok. Töövihiku näol on konstrueeritud eksperimentaalne käsitluskava puidu- ja metallitöö õpetamiseks 5. klassis.

Üheks iseseisva töö võtteks on kahtlemata harjutamine, kui see ei seisne mitte ainult mehaanilises treeningus, vaid mingi oskuse või vilumuse süsteemipäraselt kujundamises. Eesti keele, kirjanduse ja ajaloo sektori teaduslik töötaja V. Maanso töö "Harjutamine ja harjutused emakeele tunnis" peab andma harjutuste süsteemi vajalikud põhijooned, samuti juhendeid õpetajale konkreetse harjutusvara valikuks ja koostamiseks üksikteemade käsitlemisel.

Harjutuste süsteemi väljatöötamine võõrkeele õpetamisel on

võrkeelte sektori töötajate R. Selja ja L. Sõrmuse uurimuse "Iseseisev töö saksa keele kirjaliku kõne oskuse kujundamisel" ning I. Sotteri uurimuse "Inglise keele kõneoskuse arendamine dialoogi abil 5. ja 6. kl." eesmärgiks. Uurimused tuginevad samade autorite katseõpik-töövihikuile.

Iseseisva töö probleemidega on tihedalt seotud ka S. Õispuu uurimus "Kultuuriteemade käsitlemine 8-klassilise kooli ajalookursuses", L. Villandi "Sõnastusõpetuse küsimused 8-kl. koolis", S. Alumäe "Geograafia õpetamise seostest bioloogiaga kaheksaklassilises koolis".

4. Õpilaste iseseisva töö probleem on lahutamatult seotud õpetuse individualiseerimise probleemiga. Ühelt poolt on ülesannete diferentseerimine iseseisva töö efektiivsuse üheks põhitingimuseks, kuna ainult sel teel on meil võimalik tagada iga õpilase maksimaalne vaimne pingeline iseseisvas töös. Teiselt poolt on iseseisev töö õppeprotsessi individualiseerimise üheks kõige enam rakendatavaks mooduseks.

Õppetöö individualiseerimise võimalusi bioloogia õpetamisel uurib bioloogia, keemia ja geograafia sektori teaduslik töötaja M. Rute. Eesmärgi ja uurimismenetluse poolest liitub eelnevaga sama sektori töötaja V. Ratassepa uurimus "Õppetöö individualiseerimine 8. kl. keemiakursuses". Töövihikute näol on mõlemal autoril koostatud eksperimentaalne käsitluskava. Selle ulatuslikum katsetamine toimub käesoleval õppeaastal. Õpetuse individualiseerimise probleeme algklassides uurivad algõpetuse sektori töötajad.

5. Omaette probleemiks on õpilaste iseseisva töö rakendamine kõikides õppeainetes kompleksselt. Sellesuunaline uurimus on instituti töötajail plaanis pedagoogikaalase teadusliku uurimistöö

metoodika kursusest osavõtjate kaasabil. 1970.-1971. aastaks kavatsetakse välja töötada komplekt töövihikuid ja rakendada neid eelkõige II ja VII klassis kõigis põhiõppeainetes. Seesugune eksperiment peaks võimaldama senistest ulatuslikumaid põhijäreldusi.

6. Õpilaste iseseisva tööga on tihedalt seotud õpilaste vaimse iseseisvuse arendamise ja iseseisvuse kui iseloomujoone kujundamise probleem. Nende küsimuste teadusliku uurimise tulemused on väga tagasihoidlikud; seni pole suudetud välja töötada uurimismeetodikat, mis võimaldaks täiskindlate järelduste tegemist. Võib arvata, et kompleksne eksperiment - iseseisva töö rakendamine üheaegselt kõigis õppeainetes - võimaldab siin usaldusväärsemate tulemusteni jõuda.

7. Õpilaste iseseisva töö probleem ei saa olla ammendavalt lahendatud pedagoogika ajalukku pilku heitmata. Põhjalikku uurimist vajab eelkõige kooliuuendusliikumine Eestis. Õpilaste iseseisva töö ja õppetöö individualiseerimise küsimuste uurimisel on tingimatuks koostisosaks tutvumine probleemilahendustega teistes maades.

8. Niihästi iseseisva töö teoreetiliste aluste uurimine kui ka koolipraktika nõuab mitmesuguse õppekirjanduse väljaandmist. Siia kuuluksid tööjuhendeid sisaldavad õpikud, harjutuste ja ülesannete kogumikud erinevas raskusastmes ülesannetega, õpilastele kohandatud sõnastikud, käsiraamatud, populaarteaduslikud brošüürid jms. Ühelt poolt oleks selleks tööks vaja koondada märksa rohkem jõude; teiselt poolt senisest avaramaid võimalusi kõnealuse materjali kirjastamiseks.

PEDAGOOGILISE PROPAGANDA KÜSIMUSI VABARIIGIS

V. Noor

1. Teadmisi ja oskusi, kindlat tahet ja kõrgeid moraaliomadusi kasvatatakse, arendatakse ja kujundatakse kasvavas põlvkonnas kodu, kooli ja üldsuse tiheda koostöö tulemusena. Sealjuures on väga oluline see töö, mida tehakse perekonnas, kus laps omandab esimesed tõekspidamised, esimesed arusaamad elust ja inimestest. Põhiliseks vahendiks, mis aitab mõjutada koduse kasvatuse praktikat, on hästi korraldatud ja sisukas pedagoogiline propaganda, mis peab jõudma iga lapsevanemani.

2. Kuigi meie vabariigis on pedagoogilise propaganda teooria küsimused suhteliselt nõrgalt läbi töötatud (probleemiga tegelevad üksikud inimesed), võime siiski rääkida esimestest sellesuunalistest katsetustest.

I. Altrovi uurimuses ("Nõukogude Kool" nr. 4, 1964) võeti vaatluse alla pedagoogilise propaganda üritustest osavõtjad kui eriline isikuteriing, kellel on ühiskonnas lisaks muudele kohustustele laste kasvatamise funktsioon ning kes on tunnetanud vajadust pedagoogiliste teadmiste järele.

A. Elango (TRÜ) on koos üliõpilastega alustanud suurt uurimust, mille eesmärgiks on saada andmeid meie perekondade kasvatusliku taseme kohta, registreerida kasutatavad kasvatusvahendid ja -võtted, selgitada välja kitsaskohad.

PTUI-s seati esialgseks eesmärgiks ülevaate saamine kasvatus-

teemalise kirjanduse loetavusest, lastevanematele määratud raadio- ja televisioonisaadete kuulatavusest-vaadatavusest ja lastevanemate seisukohtadest pedagoogilise propaganda vormide valikul. Alljärgnevad andmed on kokkuvõtteks Tallinna ja selle ümbruskonna lastevanemate hulgas läbiviidud ankeetküsitlusest.

3. Ajakirjanduses avaldatavate kasvatusteemaliste kirjutiste kohta märgib 64% vastajaist, et nad loevad neid regulaarselt, juhuslikult loeb neid 24% ja üldse ei loe 12% vastajaist. Kasutatavate andmete järgi on kõige agaramad lugejad keskharidusega vanemad, edasi kõrgema ja viimasel kohal algharidusega vanemad. Kui võrrelda ajakirjanduses avaldatavate kasvatusteemaliste kirjutiste loetavust pedagoogilise kirjanduse lugemisega algharidusega vanemate poolt, on ajakirjanduse osatähtsus küllaltki märgatav; keskharidusega vanemate puhul on vahe väiksem, kõrgema haridusega vanemate puhul erinevus puudub.

Kasvatusteemalisi raamatuid ja brošüüre tuntakse ning loetakse väga vähe, sageli isegi kättesaadavaid. Rohkem on lugenud kõrgema ja keskharidusega vanemad, väga vähe algharidusega vanemad. Isegi nendest, kes tunnistavad, et neid on tekkinud laste kasvatamisel raskusi pedagoogiliste teadmiste vähesuse tõttu, ei ole pedagoogilist kirjandust kasutanud peaaegu pooled (45%). Oma kasvatusalaseid teadmisi on kirjanduse vahendusel täiendanud rohkem naised kui mehed.

4. Raadio- ja televisioonisaadete jälgimise kohta vastas 56% küsitletud vanemaist, et nad teevad seda regulaarselt, 37% juhuslikult ja 7% ei kuula ega vaata pedagoogilisi saateid. Suhteliselt vähem kuulavad ja vaatavad neid saateid kõrgema haridusega inimesed, kesk- ja algharidusega vanemad teevad seda enam-vähem võrd-

selt, kuid mehed naistest rohkem.

Lastevanemate ettepanekutes raadio- ja televisioonisaadete kohta soovitakse, et saated toimuksid plaanipärasemalt, et oleks reportaaže kodudest, tutvustataks vajalikku kirjandust jne. Tundub, et neis saateis tuleks enam silmas pidada eelkooliealisi lapsi, kuna paljud kasvatusvead on tehtud just selles vanuseastmes; sageli on just raadio või televiisor noorele emale ning vanavanematele põhiliseks sidepidajaks välismaailmaga. Kõige süstemaatilisemaks enesetäiendamise võimaluseks koolieelses eas olevate laste vanematele on praegu rahvaülikoolide lastevanemate teaduskonnad. On kaheldav, kas see on piisav.

5. Küsitluslehel etteantud viiest pedagoogilise propaganda vormist (loeng, vestlus, lavateos, film, raamat) leidsid kõige suuremat poolehoidu film ja raamat. Üha enam linastub meil häid, mõtlemapanevaid, psühholoogiliselt sügavaid filme noorte kasvata-
mise kohta. Film täidab tihti oma eesmärgi vaatajale märkamatu-
sest tõed jõuavad mõistatuseni tunnete kaudu. Nähtu ja kuuldu üle
saab hiljem koduses miljöös mõtteid vahetada, sest kinos käivad
isa ja ema hoopis sagedamini koos kui loengul või lastevanemate
koosolekul.

Vabariikliku Filmilaenutuse Kontori poolt on koostatud bro-
šüür "Filme lastevanematele kasvatusküsimustest" (1966), mis sisal-
dab temaatilise nimestiku 97 kunstilise ja lol kroonika-, dokumen-
taal- ja populaarteadusliku filmi kohta. Neid filme kasutatakse aga
vabariigis tagasihoidlikult. Näiteks on Tallinna koolidest 1966/
67. õppeaastal pedagoogilise sisuga filme laenutanud ainult 9 koo-
li (nende hulgas pole ühtki eesti õppekeelega kooli).

Ka Tallinna kinod ei ole ses küsimuses initsiatiivi üles näi-

danud. Kasvatusküsimusi käsitlevat lühifilmi võiks kordki nädalas demonstreerida viimase seansi lisana. Võimalusi on teisigi.

Ka "Tallinnfilm" võiks mõtlema hakata spetsiaalselt lastevanematele (kui esialgu valmiksid niisugusedki filmid nagu "Reportaaž kuriteost").

6. Ebavastavuse põhjusi raamatu vahendusel kulgeva pedagoogilise propaganda populaarsuse (2. koht vormide järjestuses) ja raamatute ning brošüüride tundmise ja loetavuse vahel näeme järgmises: a) lastevanematele määratud trükisõna on viimase 10 aasta jooksul ilmunud äärmiselt vähe; b) lastevanemate käsutuses ei ole bibliograafilist ülevaadet olemasolevast kirjandusest - seega neil, kes raamatu vastu huvi tunnevad, puudub raamatute valiku võimalus. Neile, kes otsust huvi vastava kirjanduse muretsemise ja lugemise vastu ei tunne, ei avalda olemasoleva tasemega selgitused ja veenmised tihti veel mõju.

Pedagoogikateadlaste ja täiendusinstituudi metoodikute poolt on koostatud pedagoogilise kirjanduse kirjastamise perspektiivplaan 1965-1970.a., mis sisaldab 40 nimetust. Murranguliseks pidi saama käesolev aasta, mille kestel oli ette nähtud 18 brošüüri ilmumine. Neist aga jõuab lastevanemateni ainult 5. Ei saa pidada normaalseks, et kirjastused selle küsimusega nii vähe tegelevad.

Siiani on lahendamata ka tasuta brošüürisarja väljaandmine. See oleks esimeseks sammuks koduse kasvatuse teadmiste miinimumi jõudmises iga lapsevanemani.

7. Niikaua kui lastevanematele mõeldud trükisõna on ebapiisavalt, ei ole pedagoogiline propaganda massiline, samuti jäävad kasutamata efektiivsemad töövormid (seminar, vestlus) ning peame rahulduma enamasti loenguga. Võrreldes teiste eespool mainitud

vormidega leiab aga loeng ka lastevanemate endi hulgas kõige vähem pooldajaid.

On üldtuntud, et loeng ei võimalda arvesse võtta õppeprotsessi kõiki astmeid. Seepärast olemegi senises pedagoogilises propagandas jäänud peatuma esimesele astmele (oleme tutvustanud vanemaid ühel või teisel viisil probleemide ja faktidega), harva oleme jõudnud teisele astmele (saadud teadmisi mõtestatakse, viiakse süsteemi varem omandatuga) ja haruharva kolmandale astmele (omandatud teadmisi hakatakse aktiivselt reprodutseerima ning rakendama).

EESTI KOOLI JA PEDAGOOGILISE MÕTTE AJALOO UURIMISE TULEMUSTEST JA ÜLESANNETEST

E. Tomasson

1. Hariduse ajaloo ja pedagoogilise mõtte arengu uurimise üheks lähemaks eesmärgiks Eesti NSV-s on koostada monograafilist laadi ülevaade eesti kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloost, mis vastaks ajaloolisele tööle, tugineks arhiivandmetele, senistele uurimustele, kaasaegsete mälestustele, koolide kroonikatele ja teistele allikatele ning annaks hariduse ajaloost kompakitse, marksislikule metodoloogiale põhineva ülevaate.

2. Pole alust väita, et eesti kooli ajalugu tuleks koostama hakata tühjalt kohalt. Sellealaseid ülevaateid ja uurimusi on ilmunud nii tsaarivõimu ajal kui ka kodanliku Eesti päevil. Kuid enne nõukogude võimu kehtestamist avaldatu kannatab kohati materjalile subjektiivse lähenemise all. Meelevaldselt on kõrvale jäetud neid fakte, mis autorite kontseptsioonidega ei sobinud. Näiteks annavad H. Lange "Das erste Dorpatsche Lehrer-Seminar von seiner Gründung 1828 bis zu seiner Schliessung 1889" (Tartu, 1890) ja C. Petersoni, J. Bachi ja E. Inselbergi "Das ritterschaftliche Parochiallehrer-Seminar in Walk, seine Lehrer und Zöglinge" (küllaltki hea ülevaate õpetajate ettevalmistamisest, kuid jätavad lugetaile mulje, et kõnesolevate õppeasutuste avamine ja õppetööneis sai võimalikuks tänu balti parunite heatahtlikkusele ja vaimlikkonna hoolitsusele eesti rahva hariduse eest. Autorid ei pea

vajalikuks esile tuua kitsaskohti õppetegevuses, ei suhtu kriitiliselt õppeplaanidesse jms. Kodanliku Eesti tuntuim pedagoogikaajaloo uurija P. Põld on avaldanud kirjutise "Pilk õpetajate ettevalmistusasutuste minevikku Eestis" (1928), kuid selleski hindab autor ilmselt üle nii balti parunite kui ka pastorite head tahet rahvahariduse korraldamisel.

Objektiivsem on materjali käsitluselt H. Kruusi poolt redigeeritud P. Põllu "Eesti kooli ajalugu" (1933). Rühmitelkonna "abi" rahvahariduse korraldamisel eriti teravalt esile ei tõsteta. Pastorite ja kirikuorganite tegevust on aga siingi ilmselt idealiseeritud.

Vaimulikonna veelgi ulatuslikuma ülistamise tähe all on kirjutatud M. Lipp "Kodumaa kiriku ja hariduse lugu" I ja II raamatus need peatükid, mis käsitlevad haridust. Sama maksab W. Reimani artikli kohta 1899. aasta "Sirvilaudades". Nende kirjutisi läbib alltekst, et haridus on eestlasele vajalik vaid selleks, et tões ja vaimus kirikut teenida.

Ulatuslik ja põhjalik on H. Speeri uurimus "Das Bauernschulwesen in Gouvernement Estland vom Ende des achtzehnten Jahrhunderts bis zur Russifizierung" (1936). Ent siingi ei saa autor läbi ilma silmatõdemiseta baltisakslastele ning teos tervikuna hindab ebaõigesti XIX sajandi 60 - 80-ndate aastate koolireformide osa eesti rahva hariduse parandamisel.

Lisaks on pühendatud teoseid eesti kooli ajaloo üksikprobleemidele, näiteks H. Kruusi "Eesti Aleksandrikool" (1939). Viimase uurimuse puuduseks on eestikeelse keskkooli avamise probleemi vähenenud seotatus majandusajaloo küsimustega.

Hulk pikemaid ja lühemaid artikleid kooli- ja haridusolude kohta on ilmunud ka eesti-, saksa- ja venekeelses ajakirjanduses.

Neis leiduvad mitmed huvitavad faktilised andmed on aga veel seni suures ulatuses kasutamata, vajalikud üldistused neist tegemata. Ühtlasi peab märkima, et ajakirjanduseski avaldatud andmed (eriti saksakeelses perioodikas avaldatu) on tihti tendentslikud, probleemidele lähenemine subjektiivne.

3. Mõndagi on tehtud eesti kooli ajaloo uurimisel ja publitseerimisel nõukogude võimu ajal.

1959.a. ilmus E. Schmidtilt raamat "Kesk- ja kõrgema haridusega kaadri ettevalmistamisest Nõukogude Eestis". Pearõhk on algallikatele põhinevas uurimuses asetatud tehnilise eriharidusega kaadri ettevalmistamisele.

M. Esserilt on ilmunud brošüür "Eesti kodanluse reaktsiooniline hariduspoliitika ja töörahva võitlus demokraatliku kooli eest" (1962). Autor toetub oma kirjutises eelkõige arhiiviandmeile.

Iseseisvate brošüüridena on ilmunud ka Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudi väljaandel memuaarset laadi artiklite kogumik "Eesti koolid Suure Isamaasõja aastail Nõukogude Liidu tagalas" (1964), mille autoreiks on isikud, kes sõjapäevil töötasid NSV Liidu tagalas eesti õppekeelega koolides, ja E. Tomassoni arhiiviandmeile tuginev uurimus "Eesti NSV üldhariduslik kool ja õpetajaskond nõukogude võimu esimesel aastal 1940-1941" (1966).

Mitmed käsikirjad, nagu Ö. Elango mahukas uurimus "Eesti progressiivse intelligentsi võitlus kodanluse reaktsioonilise haridus- ja kultuuripoliitika vastu", E. Tomassoni "Eesti NSV üldhariduslikkude koolide õpetajaskond sotsialismi ülesehitamise perioodil 1945-1950", on ilmumisel.

Eesti kooli ajaloo küsimusi käsitleb ka Eesti NSV Teaduste

Akadeemia Ajaloo Instituudi väljaandel ilmunud "Eesti NSV ajaloo" I ja II ring peatselt ilmuv III köide, kuid kooliajaloole antud maht on siin ebapiisav, ruumipuudus pole hariduse ajalugu kirjutatud autoreil võimaldanud peatuda kõigil vajalikel probleemidel.

Lühemaid uurimusi ja kirjutisi eesti kooli ja pedagoogilise mõtte arengu ajaloost on avaldanud ajakirjad "Nõukogude Kool", "Eesti Kommunist", samuti TRÜ väljaanded, rida kogumikke nagu "Minvik ja tänapäev" jt. Nõukogudeaegse pedagoogilise mõtte areng peegeldub kujukalt kaasaegses ajakirjanduses, kuid see vajaks süsteemi viimist.

4. Väärtuslikuks lisaks seniilmunuile on käsikirjalised materjalid, eelkõige väitekirjad. 1951. aastal kaitses prof. A. Pint Moskvast doktoriväitekirja teemal "Pedagoogilise hariduse peaetappide ajalugu Eestis XIX sajandil ja XX sajandi I poolel", 1954.a. kaitses H. Kurm TRÜ-s kandidaadiväitekirja teemal "Nõukogude Eesti üldharidusliku kooli areng". Kultuurirevolutsiooni probleemile on pühendatud V. Maamäe kandidaadiväitekirja "Eesti rahva võitlus sotsialismi eest" (Moskva, 1954). Eelnimetatud uurimused on kahjuks jäänud tervikuna trükis avaldamata.

Mitu dissertatsiooni on pühendatud erialade õpetamise metoodika (A. Tiik, A. Jürisson, K. Kotsar) ja noorsoo-organisatsioonide tegevuse (K. Martinson, B. Nedzvetski) ajaloole.

Lisaks märkigem, et rida kooliajaloolaseid väitekirju on valmimisjärgus (L. Andreseni "Talurahvakoolide ja pedagoogilise mõtte areng Eestis peale 1849. ja 1856.a. talurahvaseadusi (kuni 80-ndate aastate reformideni)", E. Tomassoni "Eesti NSV üldhariduslikkude koolide õpetajaskond sotsialismi ülesehitamise perioodil 1940-1950", A. Kenniku "Kesk-erihariduse areng Nõukogude Ees-

tis", S. Loorbergi "Eestimaa Leninlik Kommunistlik Noorsooühing sotsialismi ülesehitamise perioodil 1940-1950"). Väärtuslikke andmeid kooliajaloo kohta leidub mõningate TRÜ ja TPed.I üliõpilaste diplomitöödes.

5. Käesoleval ajal töötab kooliajaloolaste teemade kallal rida uurijaid. E. Laulu (TA Ajaloo Instituut) teemaks on "Eesti rahvaharidus ja kool 1885-1905", A. Liimil "Eesti rahvaharidus ja kool 1905-1917". E. Tomassoni uurimisobjektiks on Eesti talurahvakoolide areng kuni XIX sajandini. A. Elango (TRÜ) uurib koos õpetajate-uurijate grupiga kooliuuendusliikumist kodanlikus Eestis ja rahvapedagoogika probleeme, L. Andresen ja tema poolt juhendatav õpetajate uurimisgrupp - XIX sajandi II poole rahvakooli ja pedagoogilise mõtte ajalugu.

6. Heaks allikmaterjaliks eesti kooli ajaloo uurimisel on kaastööd, mille kogumist vabariigi koolidelt, õpetajatelt ja õpetajatelt-pensionäridelt omal ajal alustas Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituut. Praegu on need materjalid Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi valduses.

7. Ülevaateos Eesti hariduse, kooli ja pedagoogilise mõtte ajaloost on muutunud pakiliseks vajaduseks. Eesti pedagoogika ajalugu vajavad õpetajad ja üliõpilased, selle vastu tunneb huvi ka laiem lugejaskond. Omaaegsed statistilised ja arhiivianndmed pole kaugeltki mitte kõigile vajajale kättesaadavad; teadusliku üldistamiseta on käepärastegi allikmaterjalide kasutegur mittespetsialistile väike. Emigrantliku kirjanduse opereerimine ebaobjektiivsete perioodikamaterjalidega rõhutab veelgi eesti pedagoogika ajaloo koostamise vajadust.

8. Ulatusliku ülevaateose koostamiseks ei piisa ühe-kahe

inimese tööjõust. Nähtavasti oleks otstarbekohane, et Eesti NSV haridusminister kutsuks kokku initsiatiivgrupi ja volitaks seda välja töötama probleemistikku, mis peaks leidma avaldamist. Grupi ülesandeks tuleks teha ka autorite leidmise, kes üht või teist probleemi käsitlema asuksid. Grupp peaks teostama ka valminud käsitajade esialgset retsenseerimist. Aegsasti tuleks luua toimetuse kolleegium eesotsas haridusminister sm. F. Eiseniga.

Loomulik on, et niisugust vastutusrikast käsikirja ei saa autorid kirjutada muude tööülesannetega paralleelselt. Teemad tuleks anda plaanilise tööna, sest need tingivad teaduslike töötajate ja õppejõudude viibimist arhiivides ning komandeeringutel pikema aja vältel. Teemade lülitamine teaduslike asutuste ja kõrgemate õppeasutuste tööplaanidesse garanteeriks ühtlasi ka kaastööde õigeaegse laekumise ja asutusesisese retsenseerimise - seega kirjutiste teaduslikult kõrge taseme.

Aktiivi abi - ka üliõpilaste näol - on otstarbekohane kasutada kitsaste üksikprobleemide lahendamiseks. Laiemate üldistuste tegemine tuleks aga jätta vastavat perioodi käsitleva teadusliku töötaja või õppejõu ülesandeks.

Elloetletud ürituste kompleks peaks kindlustama, et eesti pedagoogika ajaloo ilmumine, mille järele valitseb terav vajadus, saab lähemal aastail teoks.

EESTI NSV PEDAGOOGIKA TEADUSLIKU UURIMISE INSTITUUDI
TÖÖTAJATE POOLT INSTITUUDIS TÖÖTAMISE AJA JOOKSUL
ERI VÄLJAANNETES NING AJAKIRJADES AVALDATUD
TÖÖDE BIBLIOGRAAFIA

- Aksel, M., Ateistlikust kasvatuses bioloogia õpetamisel. "Nõukogude Kool" 1960, nr. 11.
- Aksel, M., Teooria ja praktika seostest botaanika õpetamisel. "Nõukogude Kool" 1961, nr. 3.
- Alumäe, S., Õppe- ja kasvatustöö uurimise meetodikast. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 3.
- Alumäe, S., Geograafia osatähtsus õpilaste maailmavaate kujundamisel ühiskonnaõpetuse tundides. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 12.
- Alumäe, S., Geograafia õpetamise seostest bioloogiaga kaheksaklassilises koolis. Tln., 1966.
- Alumäe, S. ja Tiits, H., Rahvastiku kätsetlemine maailmajagude ja tähtsamate välisriikide geograafia kursuses. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Alumäe, S., Geograafia õpetamine teaduslikumaks. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 4.
- Alumäe, S., Õpilaste iseseisev töö geograafias ja õppeainetevahelised seosed. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.
- Annilo, M., Kodulugu. Katsetöövihik III klassile. Linnakoolid. Tln., 1961.
- Annilo, M., Kodulugu. Katsetöövihik III klassile. Maakoolid. Tln., 1961.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

- Annilo, M., Et kujuneksid veendumused. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 12.
- Annilo, M., Koduloo töövihik III klassile. 1. ja 2. vihik. Tln., 1963.
- Annilo, M., Vaatlusi ja katseid kooliaias. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 4.
- Annilo, M., Tahk, M. ja Kasemets, V., Mida nõhtas kooliaedade ülevaatus. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 6.
- Annilo, M., Õppekõigud bioloogias. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 9.
- Annilo, M., Ergutagem laste loomingulisi võimeid. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 11.
- Batarina, I., Vene keele õpetamise kahest süsteemist II klassis. "Nõukogude Kool" 1960, nr. 1.
- Batarina, I., "Piltidega praak". "Nõukogude Kool" 1963, nr. 2.
- Batarina, I. ja Murnikova, T., Mida peavad teadma vene keele õpetajad. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 8.
- Batarina, I., Soovitusi 5. klassi vene keele õpetajale. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 8.
- Batarina, I., Kõsimuste probleem vene keele õpetamisel. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 4.
- Batarina, I., Vene keele grammatika elementide omandamine algklassides. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 6.
- Batarina, I., Vastandamine vene keele õpetamisel. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 1.
- Батарина И., О некоторых вопросах преподавания русского языка. "Nõukogude Kool" 1959, nr. 8.
- Батарина И., Учебник русского языка для У кл. Таллин, 1959.
- Батарина И. и Соколова М., Учебник русского языка для VII кл. Тал-

лин, 1962, 1963, 1964, 1965, 1967.

Батарина И., Рабочая тетрадь по русскому языку для У класса. Таллин, 1963.

Батарина И. и Согрина И., Развитие русской речи в У-ХІ кл. Сборник методических статей. Таллин, 1963.

Батарина И., Пересказ как средство развития речи. В сб.: Развитие русской речи в У-ХІ кл. Таллин, 1963.

Батарина И., О предварительном устном курсе. "Русский язык в национальной школе" 1963, № 2.

Батарина И., Учебник русского языка для У кл. Таллин, 1964, 1965, 1967.

Батарина И., К вопросу изучения имени существительного в У классе эстонской школы. "Õukogude Kool" 1965, nr. 12.

Батарина И., Творческие упражнения при изучении склонения существительных. "Русский язык в национальной школе" 1966, № 5.

Батарина И., Об актуальных вопросах преподавания русского языка. "Õukogude Kool" 1967, nr. 9.

Бесмаа, М., Kooliruumide korrastamine. Tallinn, 1960.

Бесмаа, М., Sügisene teidulaud. "Õukogude Naine" 1961, nr. 9.

Бесмаа, М., Aita vanemaid. Rmt.: Pioneeriaabits. Tln., 1961.

Бесмаа, М., Kalaroad. "Õukogude Naine" 1962, nr. 3.

Бесмаа, М., Karastavad joogid. "Õukogude Naine" 1963, nr. 6.

Бесмаа, М., Koosviibimine nähride ajal. "Pioneer" 1963, nr. 12.

Бесмаа, М., Lapsel on matkamured. "Õukogude Naine" 1963, nr. 5.

Бесмаа, М., Külmad tordid. "Sotsialistlik Põllumajandus" 1964, nr.

21.

Hiiesalu, E. (Hiie, E.), Mäng didaktilise vahendina aritmeetika

- õpetamisel. "Nõukogude Kool" 1960, nr. 2.
- Hiiesalu, E., Õpetame lapsi ilu mõistma. "Küsimused ja Vastused" 1961, nr. 25.
- Hiiesalu, E., Kujutava kunsti osa algklasside õpilaste esteetilis-
ses kasvatuses. "Nõukogude Kool" 1961, nr. 10.
- Hiiesalu, E., Esteetiline kasvatus algklassides ilukirjanduse kau-
du. "Nõukogude Kool" 1962, nr. 2.
- Hiiesalu, E., Muusika seostamisest teiste õppeainetega. Abiks alg-
klasside õpetajatele. Tln., 1962.
- Hiie, E., Õpilaste iseseisev töö ja liikuvate tahvlite kasutamine
liitklassis. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 9.
- Hiie, E., Alklassides rajatagu õige alus edasisele haridusteele.
"Nõukogude Kool" 1965, nr. 10.
- Hiie, E., Iseseisev töö ja intellektuaalsete võimete arendamine
algklassides. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 12.
- Hiie, E., Meie laps lühleb kooli. (Meelespea lastevanemaile.) Tln.,
1965.
- Hiie, E., Kuidas siis oleks õige laste õppetööd suunata. "Nõukogu-
de Naine" 1966, nr. 3.
- Hiie, E., Iseseisev töö raamatuga algklasside lugemistundides.
"Nõukogude Kool" 1966, nr. 4.
- Hiie, E., Sõnavaraline iseseisev töö algklasside lugemistundides.
"Nõukogude Kool" 1966, nr. 7.
- Hiie, E., Õpilaste iseseisev töö algklassides. Tln., 1966.
- Hiie, E., Kasvatav õpetamine algklassides. "Nõukogude Kool" 1967,
nr. 11.
- Хийесалу Э. (Хийе Э.), Игра на уроках арифметики в I и III клас-
сах. "Начальная школа" 1961, № 8.

Isok, H., Tööõpetuse katsetöövihik. (Puidutöö V klassile.) Tln.,
1966.

Isok, H., Tööõpetuse katsetöövihik. (Metallitöö V klassile.) Tln.,
1966.

Isok, H., Õpilaste juhendamisesest ja iseseisvast tööst tööõpetuse
tundides. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.

Kildema, K., Kompleksprofiili kasutamisest geograafia õpetamisel.
Rmt.: Eesti NSV bioloogide, keemikute ja geograafide
teaduslik-pedagoogilise konverentsi ettekannete tee-
sid. Tartu, 1959.

Kildema, K., Põldude kivisuse ja põllutöömasinate kivikahjustuste
vähendamise võimalustest. "Sotsialistlik Põllumajan-
dus" 1959, nr. 19.

Kildema, K., Puka katastroofi järgedel. "Eesti Loodus" 1960, nr. 3.

Kildema, K., Märkmeid geograafia töövihiku kohta. "Nõukogude Kool"
1960, nr. 3.

Kildema, K., Mulla mikromonoliitide valmistamine õppetstarbeks.
"Nõukogude Kool" 1960, nr. 12.

Kildema, K., Muldade kivisuse eriuurimise meetodikast. Rmt.: Ees-
ti Geograafia Seltsi aastaraamat 3. 1959. Tln., 1960.

Kildema, K., Meetod mulla mikromonoliitide valmistamiseks. "Eesti
Loodus" 1960, nr. 4.

Kildema, K., Maastikuteadus. Rmt.: Geograafia arengust Eesti NSV-s
1940-1960. Eesti Geograafia Seltsi publikatsioonid
II. Tln., 1960.

Kildema, K., Eesti NSV muldade lõhtekivimite esialgne nimestik.
Rmt.: Maafondi mullastiku uurimise välistööde juhend.
Tartu, 1960.

- Kildema, K., Eesti NSV pinnavormide ja nende koosluste liigitus. Rmt.: Maafondi mullastiku uurimise välistööde juhend. Tartu, 1960.
- Kildema, K., Nilson, O. ja Tiits, H., Geograafia töövihik VI klassile. 1. vihik. Tln., 1961.
- Kildema, K., Mullamonoliitide valmistamine ja nende kasutamine õpetöös. Tln., 1962.
- Kildema, K., Nilson, O., Eesti NSV geograafia VIII kl. Tln., 1964, 1965, 1966, 1967.
- Кильдема К. и Нильсон О., География Эстонской ССР для VIII класса. Таллин, 1964, 1965, 1966, 1967.
- Koemets, E., Inimese närvisüsteemi omadused. "Nõukogude Kool" 1959, nr. 11.
- Koemets, E., Tahteline ja tahtmatu tegevus. "Nõukogude Kool" 1960, nr. 6.
- Koemets, E., Mõtete otsimisest ja leidmisest. (Peatükk kirjandiõpetusest.) "Nõukogude Kool" 1960, nr. 12.
- Koemets, E., Kas karistada või mitte? "Nõukogude Naine" 1960, nr. 10.
- Koemets, E., Vahetemääramise psühholoogia. Rmt.: Eesti keele metoodika küsimusi II. Tln., 1960.
- Koemets, E., Suulise ja kirjaliku kõne arendamisest. Peatükk kirjandiõpetusest. "Nõukogude Kool" 1961, nr. 2.
- Koemets, E., Saja-aastane Andres Saal. "Looming" 1961, nr. 5.
- Koemets, E., Kolonialismiprobleemist Andres Saali loomingus. "Keel ja Kirjandus" 1961, nr. 5.
- Koemets, E., Jutustamisõpetus. "Nõukogude Kool" 1961, nr. 1.
- Kõverjalg, A., Polütehnilise õpetuse ja kutsehariduse probleeme

koolis. "Nõukogude Kool" 1959, nr. 9.

Kõverjalg, A., Kelleks saada? /Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühingu poolt lektoritele paljundatud loengumaterjal./ 1959.

Kõverjalg, A., Polütehniline ja tootmisõpetus uues koolis. "Nõukogude Kool" 1960, nr. 2.

Kõverjalg, A. ja Emmo, A., Füüsika seostamine tootmisõpetusega VI klassis. "Nõukogude Kool" 1960, nr. 3.

Kõverjalg, A., Tootmisõpetuse organisatsioonilisi küsimusi. "Nõukogude Kool" 1960, nr. 4.

Kõverjalg, A., Tootmisõpetuse phevaküsimusi. "Nõukogude Kool" 1960, nr. 8.

Kõverjalg, A. jt., Füüsika õpik VI klassile. Tln., 1960, 1961.

Kõverjalg, A., Töökasvatus uues koolis. /Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühingu poolt lektoritele paljundatud loengumaterjal./ 1960.

Kõverjalg, A., Emmo, A. ja Paju, V., Füüsika praktikumi tööjuhendid. Kõsiraamat VIII ja XI kl. õpilastele. Tln., 1961.

Kõverjalg, A., Kvalifikatsiooni tõstmise tundidest. "Nõukogude Kool" 1961, nr. 1.

Kõverjalg, A., Kuidas on organiseeritud keskkooliõpilaste tööstuslik praktika. "Küsimused ja Vastused" 1961, nr. 17.

Kõverjalg, A., Tähelepanekuid tootmisõpetuse korraldamisest. "Nõukogude Kool" 1961, nr. 4.

Kõverjalg, A., Võimed, huvid, elukutse. /Poliitiliste ja Teadusalaste Teadmiste Levitamise Ühingu metoodiline materjal lektoritele./ 1961.

Kõverjalg, A., Tootmisõpetuse tundide näitlikustamisest. "Nõu-

- kogude Kool" 1962, nr. 4.
- Kõverjalg, A., Tehniline progress ja kutsealane väljaõpe. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 5.
- Kõverjalg, A., Polütehniline printsiip ja lai profiil tootmisõpetuses. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 7.
- Kõverjalg, A., Tootmistegevuse psüühilised komponendid ja nende arendamine. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 1.
- Kõverjalg, A., Mõningaid kutseõpetuse päevaprobleeme. "Eesti Kommunist" 1964, nr. 1.
- Kõverjalg, A. ja Kukats, L., Masinaõpetus keskkoolides. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 7.
- Kõverjalg, A., Mõningaid õppemeetodite efektiivsuse probleeme. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 10.
- Kõverjalg, A., Masinaõpetuse praktikum keskkoolis. Käsiraamat õpilastele. Tln., 1964, 1967.
- Kõverjalg, A., Tootmisõpetuse metoodika küsimusi. Tln., 1964.
- Kõverjalg, A., Õppeprotsessi efektiivsuse probleeme. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 11.
- Kõverjalg, A., Polütehnilise hariduse ülesanded ja sisu üldhariduslikus koolis. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 12.
- Kõverjalg, A., Mõningaid tootmispedagoogika päevaprobleeme. Rmt.: Tootmispedagoogika ja psühholoogia. Tartu Riiklik ülikool. Tartu, 1965.
- Kõverjalg, A. ja Tiits, H., Nooruk lõpetab kooli. (8-klassilise kooli lõpetaja vanematele.) Tln., 1966.
- Kõverjalg, A., Nilson, O., Sõerd, J. ja Tomasson, E., Õpetamise ja kasvatamise seostamisest tunnis. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.

- Kõverjalg, A., Õpetamise ja kasvatamise probleeme tööõpetuses. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Kõverjalg, A., Polütehnilisest tööõpetusest keskkoolides. Välletõhnis: Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu Õppekombinaat, 1966.
- Kõverjalg, A., Appi tuleb psühholoogia. "Horisont" 1967, nr. 1.
- Kõverjalg, A., Õpilaste polütehniline ettevalmistus. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 2.
- Kõverjalg, A., Õpilaste iseseisva töö uurimisest Pedagoogika Teadusliku Uurimise Instituudis. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.
- Кыверялг А., Развитие технического мышления учащихся средней школы. - Тезисы докладов на конференции психологов. Тарту, 1962.
- Кыверялг А., Подготовка станочников широкого профиля. - Основные направления производственного обучения в средней школе. Москва, 1963.
- Кыверялг А., Наш досвід організації вивчення механічно обробки металів. "Радянська Школа" 1963, № 12.
- Кыверялг А., Исследование динамики некоторых моторных умений и навыков у учащихся изучающих станочные профессии. - Тезисы докладов зональной конференции психологов прибалтики. Рига, 1964.
- Кыверялг А., Исследование эффективности способов подготовки учащихся к производительному труду. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. Москва, 1964.

- О результатах некоторых элементов для выяснения эффективности программированного обучения в средней школе. - Тезисы докладов I республиканской конференции по программированному обучению и применению технических средств в учебном процессе. Рига, 1965.
- Кыверялг А., Політехнічний розвиток учнів у процесі виробничого навчання. - Виробниче навчання. Київ, 1965.
- Кыверялг А., Влияние различных видов инструктажа на образование моторных навыков. - Материалы конференции психологов Прибалтики. Вильнюс, 1966.
- Кыверялг А. и Курик Э., Трудовое воспитание в общеобразовательных школах Эстонской ССР. Таллин, 1967.
- Кыверялг А., Некоторые опыты для исследования психических факторов, необходимых для технической деятельности. - Ученые записки Тартуского Государственного Университета. Труды по психологии II. Тарту, 1967.
- Lang, A., Ühest kasvatuslikust probleemist füüsika õpetamisel. "Õukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Lang, A., Meeleliste kujundite osa mõtlemisprotsessis. "Õukogude Kool" 1967, nr. 1.
- Lang, A. ja Savik, A., Gaaside põhiseaduste käsitlemisest molekulaar-kineetilise teooria alusel. Rmt.: Füüsika keskkoolis. Metoodilisi juhendeid õpetajatele. Tln., 1967.
- Ланг А., О понятии наглядности и ее роли в процессе познания и обучения. Таллин, 1967.
- Leht, K. (koostaja), Kirjanduse õpetamise metoodika küsimusi 2. Tln., 1962.
- Leht, K., Vahikirjandus. Lugemik keskkoolile. Koost. K. Leht.

Tln., 1960, 1961, 1963.

Leht, K., Tase sõltub esijoones õpetajast. "Keel ja Kirjandus" 1963, nr. 12.

Leht, K., Juhiseid ja materjale vene nõukogude kirjanduse õpetamiseks XI klassis. Tln., 1964.

Leht, K., Lisandusi Aadu Hindi elu ja loomingu käsitlemiseks. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 3.

Leht, K., Vene nõukogude kirjandus XI klassile. Tln., 1964.

Leht, K., Ühe programmipala paremaks mõistmiseks. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 12.

Leht, K., Aadu Hindi kirjanikutee algus. "Keel ja Kirjandus" 1965, nr. 8.

Leht, K., "Tuulise ranna" ainekust ja tegelaste geneesist. "Looming" 1966, nr. 8.

Leht, K., Vene nõukogude kirjandus. Tln., 1964, 1965, 1967.

Leht, K., Kirjanduse lugemik VII klassile. Tln., 1961, 1962, 1963, 1965, 1967.

Leht, K., Noorte sulega. Valik töid koolialmanahhidest. Koost. K. Leht. Tln., 1967.

Leht, K., Ojamaa, O., Vähiskirjandus. Õpik keskkoolile. Tln., 1965, 1967.

Leht K., Ааду Хинт как писатель-романист. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Таллин, 1966.

Maanso, V., Ema, mis täht see on? "Nõukogude Naine" 1961, nr. 11.

Maanso, V., Laps vajab mängukaaslast. "Nõukogude Naine" 1961, nr. 9.

Maanso, V., Kooli seinaleht ja õpilaste kommunistlik kasvatus. Meetoodiline abimaterjal õpetajatele. Tln., 1964.

- Maanso, V., 5.-8. klassi õpilaste ortograafilistest vigadest ja neid põhjustavatest teguritest. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 11 ja 12.
- Maanso, V., Mitmekesistagem oskuste kontrollimise võtteid. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 4.
- Maanso, V., Õpilaste lugemiskiirusest 5.-8. klassis. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 1 ja 2.
- Maanso, V., Kasvatustöö emakeele tundides. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Maanso, V., Õpilaste lugemisoskusest ja selle arendamise võimalustest V-VIII klassis. Tln., 1966.
- Maanso, V., Klassijuhataja osast õpilaste maailmavaate kujundamisel. Kog.: Noorte maailmavaate kasvatamisest. Tln., 1966.
- Maanso, V., Jooni eesti keele ortograafia õpetamise metoodika kujunemiskäigust kuni nõukogude korra taaskontestamise ni. Rmt.: Emakeele Seltsi aastaraamat nr. 12, 1966.
- Maanso, V., Läheteohti ortograafiaharjutuste koostamiseks ja valikuks. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.
- Maanso, V., Et laps oleks aus. Kog.: Kodusest kasvatuses. Tln., 1967.
- Maanso, V., Kasvatuses valitsegu üksmeel. Kog.: Kodusest kasvatuses. Tln., 1967.
- Nilson, O., Märkmeid kodu-uurimise metoodikast. Rmt.: Eesti Geograafia Seltsi aastaraamat. Tln., 1959.
- Nilson, O., Missugusele saarele randus Kolumbus. "Eesti Loodus" 1959, nr. 1.
- Nilson, O., Uurimistöö lähemad ülesanded kooligeograafia alal.

- Eesti NSV bioloogide, keemikute ja geograafide teaduslik-pedagoogilise konverentsi ettekannete teesid. Tartu, 1959.

Nilson, O., Kagu-Aasia. Tln., 1959.

Nilson, O., Araabia maad Edela-Aasias. Tln., 1959.

Nilson, O. ja Sõerd, J., Eesti NSV kultuur ja hariduselu. Rmt.: Ukraina Nõukogude Entsüklopeedia. 1960.

Nilson, O., Valimik venekeelseid oskussõnu eestikeelsete vastetega. Rmt.: S.V. Kalesnik, Üldise maateaduse alused. Tln., 1961.

Nilson, O., Kildema, K. ja Tiits, H., Geograafia töövihik VI klassile, 1. vihik. Tln., 1961.

Nilson, O., Kooligeograafia kasvatuslikud ülesanded. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 12.

Nilson, O., Okeania. Tln., 1963.

Nilson, O. ja Prinkman, K., NSV Liidu sisetööstuse küsimused geograafia ja keemia koolikursuses. Tln., 1963.

Nilson, O. ja Kildema, K., Eesti NSV geograafia VIII klassile. Tln., 1964, 1965, 1966, 1967.

Nilson, O., Eesti NSV Entsüklopeedia. Sõnastiku projekt (geograafia). Tln., 1964.

Nilson, O., Tarmisto, V. ja Tiits, H., NSV Liidu rahvamajandusharude geograafia. Tln., 1964.

Nilson, O., Inimühiskond ja geograafiline keskkond. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 6.

Nilson, O., Märkmeid kodu uurimise metodoloogias. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 8.

Nilson, O., 25 aastat arvudes. (Nõukogude Eesti 25. aastapäeva pu-

- hul.) "Nõukogude Kool" 1965, nr. 6.
- Nilson, O., Tööpõld on avar. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 12.
- Nilson, O. jt., NSV Liidu naftatööstuse küsimused geograafia ja keemia koolikursuses. Tln., 1965.
- Nilson, O., Kõverjalg, A., Sõerd, J. ja Tomasson, E., Õpetamise ja kasvatamise seostamisest tunnis. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Nilson, O. ja Tiits, H., Geograafia töövihik V klassile. Tln., 1966, 1967.
- Nilson, O., Atmosfääri tsirkulatsiooni iseärasusi subekvatoriaalsetes kliimavööndites. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 5.
- Nilson, O., Õpilaste iseseisev töö geograafilistel ekskursioonidel. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.
- Нильсон О. и Гембель А., К вопросу о происхождении Балтийского глинта. Известия ВГО, 1959, № 4.
- Нильсон О. и Гембель А., Альвары и карст северной Эстонии. Известия ВГО, 1962, № 3.
- Нильсон О. и Тармисто В., Эстонская Советская Социалистическая Республика. - Детская Энциклопедия. Москва, 1962.
- Нильсон О., Остров вечного лета /Новая Гвинея/. Глобус, Ленинград, 1963.
- Нильсон О. и Гембель А., О формах рельефа северо-восточной Эстонии. Известия ВГО, 1964, № 6.
- Нильсон О., Островная часть света /Океания/. Глобус, Ленинград, 1964.
- Нильсон О. и Кильдема К., География Эстонской ССР для VIII класса. Таллин, 1964, 1965, 1966, 1967.

Нильсон О. и Невский В., Океания. Ленинград, 1965.

Noor, I. (Riisalo, I.), Koduloolise materjali kätsetlemine 3. klassis. Tln., 1967.

Noor, E., Matemaatika ja maailmavaateline kasvatus. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 3 ja 4.

Noor, E., Märkide osa matemaatiliste mõistete kujunemisel. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 12.

Noor, E., Dialektika ja koolimatemaatika. Kog.: Noorte maailmavaatete kasvatamisest. Tln., 1966.

Noor, E., Praktika osa matemaatika tekkes ja arengus. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.

Noor, E., Abstraktsiooniprotsess matemaatikas. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 6.

Ojasild, H., Mõtteid ühenduses vanema astme pioneeritõuga. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.

Prinkman, K., Keemia VIII klassile. Tln., 1959-1961.

Prinkman, K., Keemia IX klassile. Tln., 1959-1961.

Prinkman, K., Keemia X klassile. Tln., 1959-1961.

Prinkman, K., Keemia XI klassile. Tln., 1959-1961.

Prinkman, K., Karik, H. ja Ratassepp, V., Keemia VII klassile. Tln., 1962-1967.

Prinkman, K., Karik, H. ja Ratassepp, V., Keemia VIII klassile. Tln., 1962-1967.

Prinkman, K., Karik, H. ja Ratassepp, V., Keemia IX klassile. Tln. 1963-1967.

Prinkman, K., Karik, H. ja Ratassepp, V., Keemia X klassile. Tln., 1964-1967.

Prinkman, K., Karik, H. ja Ratassepp, V., Keemia X-XI klassile.

Tln., 1965-1967.

Prinkman, K. ja Nilson, O., NSV Liidu sisetööstuse küsimused geograafia ja keemia koolikursuses. Tln., 1963.

Randmäe, H., Mõnede lugemisvigade tekkest ja ravist. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 3.

Randmäe, H., Alklasside õpilaste kasvatamisest lugemispalade kaudu. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.

Randmäe, H., Eesti keel. Katsetöövihik II klassile. Tln., 1966.

Ratassepp, V., Ühiskonnaõpetus ja keemia. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 6.

Ratassepp, V., Mõtteid keskkooli keemia programmide ümber. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 2.

Ratassepp, V., 8-klassiliste koolide varustamisest keemiareaktiivide ja muude õppetööks vajalike vahenditega, "Nõukogude Kool" 1964, nr. 3 ja 4.

Ratassepp, V., Ekskursioon kombinaati "Järvakandi Tehased". "Nõukogude Kool" 1964, nr. 7.

Ratassepp, V., Teaduslik-ateistliku kasvatustöö arengu süstemaatilisuse suunas. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 12.

Ratassepp, V., Keemiaalaste õppevahendite valmistamisest. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 3.

Ratassepp, V., Keemia õpetamisest 10. klassis 1965/66. õppeaastal. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 8.

Ratassepp, V., Õpetamise ja kasvatamise seose küsimusi 7. klassi keemia kursuses. Tln., 1966.

Ratassepp, V., Dialektilis-materialistliku maailmavaate kasvatamine ainete põhiklasside käsitlemisel 8. klassis keemilise eksperimendi kaudu. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.

- Ratassepp, V., Ohutustehnika keemia õpetamisel. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 12.
- Ratassepp, V., Anorgaaniliste ainete põhiklassid. Katseõpik VIII klassile. Tln., 1967.
- Ratassepp, V., Anorgaaniliste ainete põhiklassid I. Katsetöövihik VIII klassile. Tln., 1967.
- Ratassepp, V., Anorgaaniliste ainete põhiklassid II. Katsetöövihik VIII klassile. Tln., 1967.
- Ratassepp, V., Lisamaterjali väävelhappe käsitlemiseks. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 2.
- Ratassepp, V., Võimalusi õppetöö individualiseerimiseks oksiidide käsitlemisel 8. klassis uue õppeprogrammi järgi. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.
- Ratassepp, V., Karik, H. ja Prinkman, K., Keemia VII klassile. Tln., 1962-1967.
- Ratassepp, V., Karik, H. ja Prinkman, K., Keemia VIII klassile. Tln., 1962-1967.
- Ratassepp, V., Karik, H. ja Prinkman, K., Keemia IX klassile. Tln. 1963-1967.
- Ratassepp, V., Karik, H. ja Prinkman, K., Keemia X klassile. Tln., 1964-1967.
- Ratassepp, V., Karik, H. ja Prinkman, K., Keemia X-XI klassile. Tln., 1965-1967.
- Relvik, V., Muusikalise kuulmise ja lauluvõime arendamine. "Nõukogude Kool" 1962, nr. 11.
- Relvik, V., Noodiõpetus 1. ja 2. klassis. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 9.
- Relvik, V., Muusikalise kuulmise ja lauluvõime arendamine I ja II

klassis. Tln., 1966.

- Rommel, N., Ühest eksperimendist sõnavälte ja astmevahelduse õppimise alalt. "Nõukogude Kool" 1960, nr. 9.
- Rommel, N., Ortograafia. Katsetöövihik V klassile. Tln., 1960.
- Rommel, N., Sõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Katsetöövihik VIII klassile. Tln., 1960.
- Rommel, N. ja Ordlik, V., Eesti keele õpik VI klassile. Tln., 1960.
- Rommel, N., Mõningaid metoodilisi võtteid töölisnoorte koolis. Rmt.: Eesti keele õpetamise metoodika küsimusi II. Tln., 1960.
- Rommel, N., Lauseliikmed. Katsetöövihik VII klassile. Tln., 1961.
- Rommel, N., Lauseliikmete mõiste selgitamine nende funktsiooni põhjal. "Nõukogude Kool" 1962, nr. 10.
- Rommel, N., Ortograafia küsimustest. Rmt.: Eesti keele õpetamise metoodika küsimusi III. Tln., 1962.
- Rommel, N., Stiili mõiste selgitamine A. H. Tammsaare romaani "Kõrboja peremees" põhjal. Rmt.: Kirjanduse õpetamise metoodika küsimusi II. Tln., 1962.
- Rommel, N., Sõnajärjestus eesti lauses. Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused VIII, 1963.
- Роовет Э. и Штейнфельдт Э., Словарь-минимум русского языка для 2-8 классов эстонских школ. Таллин, 1965.
- Роовет Э. и Штейнфельдт Э., О связи и грамматики при отборе словарного минимума для эстонских школ. "Русский язык в национальной школе" 1966, № 3.
- Роовет Э., Словарь-минимум как основа для составления упражнения по русскому языку. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.
- Rute, M., Bioloogiakabineti osa loodusearmastuse kasvatamisel.

- "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Rute, M., Õpilaste iseseisev töö bioloogia õppimisel. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.
- Rute, M., Bioloogia näitlike õppevahendite valmistamisest. Tln., 1967.
- Savik, A., Füüsika katsetöövihik VIII klassile. (Elekter.) Tln., 1966.
- Savik, A., Füüsika frontaalsed laboratoorsed tööd kaheksaklassilises koolis. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 4.
- Savik, A., Kokkuvõtte 8. klassi vabariiklikest füüsika kontrolltöödest. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 8.
- Savik, A., Füüsika õlesannete lahendamine. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.
- Savik, A. ja Lang, A., Gaaside põhiseaduste käsitlemisest molekulaar-kineetilise teooria alusel. - Füüsika keskkoolis. Metoodilisi juhendeid õpetajatele. Tln., 1967.
- Selg, R., Ideoloogiline kasvatus saksa keele tundides ja klassivälises töös. "Nõukogude Kool" 1961, nr. 11.
- Selg, R., Vorooneelaste töökogemustest võõrkeelte õpetamisel. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 1.
- Selg, R. ja Sotter, I., Teine vabariiklik võõrkeelte konkurss. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 9.
- Selg, R., Von der Entwicklung der Sprachfertigkeiten. - Eesti NSV I vabariikliku võõrkeelesõpetajate konverentsi ettekanded. Tartu, 1963.
- Selg, R., Saksa ühiskeelest. Kog.: Võõrkeelte õpetamise küsimusi. Tln., 1965.
- Selg, R., Struktuurimudelite valikust ja kasutamisest kõnekeele

- õpetamisel. Kog.: Võõrkeelte õpetamise küsimusi. Tln., 1965.
- Selg, R., Võõrkeelte õpetamise psühholoogilistest alustest. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 7.
- Selg, R., Kasvatav õpetamine võõrkeele tundides. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Selg, R., Saksa kõnekeele õpetamise alustest. Tln., 1966.
- Selg, R. ja Sõrmus, L., Saksa keele katseõpik-töövihik VI klassile. (I vihik) Tln., 1966.
- Selg, R. ja Sõrmus, L., Saksa kaala katseõpik-töövihik VI klassile. (II vihik.) Tln., 1966.
- Selg, R., Võõrkeeleoskuse kontrollimise uus metoodika. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 4 ja 5.
- Selg, R. ja Silling, E., Metoodiline juhend saksa keele õpetamiseks 1. klassis. Tln., 1967.
- Согрина И., Экскурсия как средство развития речи. В сб.: Развитие русской речи в У-ХІ кл. Таллин, 1963.
- Согрина И. и Батарина И., Развитие русской речи в У-ХІ кл. Сборник методических статей. Таллин, 1963.
- Sotter, I., Võõrkeelse sõnavara esitamine 5. ja 6. klassis. "Nõukogude Kool" 1961, nr. 6.
- Sotter, I., Kõneharjutusi inglise keele tundides. Tln., 1962.
- Sotter, I., Developing Speech Habits with the Aid of Dialogues in the Fifth and Sixth Forms. Kmt.: Esimese vabariikliku võõrkeeleõpetajate konverentsi ettekanded Tartu Riiklikus Ülikoolis 2. veebr. 1962.a. 1963.
- Sotter, I. ja Selg, R., Teine vabariiklik võõrkeelte konkurss. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 9.

- Sotter, I., Inglise keele harjutused. I vihik. Tln., 1963.
- Sotter, I., Inglise keele harjutused. II vihik. Tln., 1963.
- Sotter, I., Eelkursuse käsitlemine ja piltide kasutamine kontrolltöödeks 8-klassilise kooli inglise keele tundides. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 8.
- Sotter, I., Vestlus 6. klassi inglise keele tundides. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 4.
- Sotter, I., Ajavormi Present Continuous õpetamisest. Kog.: Võõrkeelte õpetamise küsimusi. Tln., 1965.
- Sotter, I. ja Silling, E., Pildiseeriate kasutamisest kõneoskuse arendamisel võõrkeele tundides. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 9.
- Sotter, I., Inglise keele harjutused. Töövihik VI klassile I. Tln., 1966.
- Sotter, I., Inglise keele harjutused. Töövihik VI klassile II. Tln., 1966.
- Sotter, I., Juhend inglise keele töövihikute kasutamiseks VI klassis. Tln., 1966.
- Sotter, I., Kirjalikule tööle eelneva suulise harjutamise tähtsusest võõrkeele õpetamisel. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Sotter, I., Vahtra, L. ja Kuljus, I., Metoodiline juhend inglise keele õpetamiseks I. klassis. Tln., 1966.
- Sotter, I., Inglise keele kõneoskuse arendamine dialoogi abil 5. ja 6. klassis. Tln., 1966.
- Sotter, I., Lihtsad lood, veidi tehnikat ja palju tahtejõudu! "Nõukogude Naine" 1967, nr. 1.
- Sotter, I., Vahtra, L. ja Kuljus, I., English. Step 1. Tln., 1967.

- Sotter, I., Iseseisev töö lugemisoskuse kujundamisel. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 10.
- Steinfeldt, E., Alklasside vene keele sõnavara miinimum. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 12.
- Steinfeldt, E., Russian Word Count. Progress publishers. Moscow, 1965.
- Steinfeldt, E., Alklasside vene keele õpikute struktuurist. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Штейнфельдт Э. и Фрумкина Р., Статические методы отбора лексики для словаря-минимума по русскому языку. "Русский язык в национальной школе" 1960, № 6.
- Штейнфельдт Э., Опыт составления частотного словаря современного русского литературного языка. Материалы пятого международного семинара преподавателей русского языка стран социализма. Июнь 1962г. 1965.
- Штейнфельдт Э., Частотный словарь современного русского литературного языка. "Русский язык в национальной школе" 1962, № 4.
- Штейнфельдт Э., Частотный словарь современного литературного языка. 2500 наиболее употребительных слов. Таллин, 1963.
- Штейнфельдт Э. и Роовет Э., Словарь-минимум русского языка для 2-8 классов эстонских школ. Таллин, 1965.
- Штейнфельдт Э. и Роовет Э., О связи и грамматики при отборе словарного минимума для эстонских школ. "Русский язык в национальной школе" 1966, № 3.
- Sõberd, J. ja Nilson, O., Eesti NSV kultuur ja hariduselu.- Ukraina

- Sõerd, J., Internaadi nõukogu õpilaskollektiivi juhtimise organina. "Õukogude Kool" 1960, nr. 11.
- Soerd, J., Kooli juhtkonna osa ateistlikus kasvatuses. Kog.: Ateistlikust kasvatusesest koolis. Tln., 1960.
- Sõerd, J., Märkusi kooli ajaloo-alase konkursi puhul. Kog.: Kodu-uurimise teateid III, 1961.
- Sõerd, J., Õppe- ja kasvatustöö kooliinternaadis. Tln., 1962.
- Sõerd, J., Õpilaskollektiivi kasvatamine pikapäevarühmas. "Õukogude Kool" 1963, nr. 12.
- Sõerd, J., Kasvatustöö pikapäevarühmas. Metoodiline abimaterjal pikapäevarühma kasvatajatele. Tln., 1963.
- Sõerd, J., Rakvere internaatkooli kasvatustöö kogemusi. Tln., 1963.
- Sõerd, J., Eduard Vilde koolist ja kasvatusesest. "Õukogude Kool" 1965, nr. 3.
- Sõerd, J., Õpilaste matemaatikavigade seosest signaalisüsteemide suhte tüpoloogiliste iseärasustega. "Õukogude Kool" 1966, nr. 1.
- Sõerd, J., Muljeid rahvusvaheliselt psühholoogide foorumilt. "Õukogude Kool" 1966, nr. 10.
- Sõerd, J., Missugune tähtsus on laste töökasvatusel. "Küsimused ja Vastused" 1966, nr. 6.
- Sõerd, J., Kuidas suhtuda laste eksimustesse. "Küsimused ja Vastused" 1966, nr. 3.
- Sõerd, J., Kõverjalg, A., Nilson, O. ja Tomasson, E., Õpetamise ja kasvatamise seostamisest tunnis. "Õukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Смерд Ю., Зависимость математических ошибок учащихся от их индиви-

дуальных различий. Материалы конференции психологов Прибалтики 17-19 июня 1966 г. Вильнюс, 1966.

Sõrmus, L., Lähemale loomulikule kõnesituatsioonile. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 12.

Sõrmus, L., Saksa keele harjutused I. Katsetöövihik 5. klassile. Tln., 1965.

Sõrmus, L., Saksa keele harjutused II. Katsetöövihik 5. klassile. Tln., 1966.

Sõrmus, L. ja Selg, R., Saksa keele katseõpik-töövihik VI klassile. (I vihik.) Tln., 1966.

Sõrmus, L. ja Selg, R., Saksa keele katseõpik-töövihik VI klassile. (II vihik.) Tln., 1966.

Sõrmus, L., Iseseisev töö võõrkeelealases klassivälises tegevuses. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 9.

Sõöt, E., Töökasvatus - uue inimese kujundamise põhiküsimus. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 6.

Sõöt, E., Kui majas on koolilaps. "Nõukogude Naine" 1963, nr. 7.

Sõöt, E., Mida toob meile kevad? Vaatlusvihik 2. klassile. Tln., 1964.

Sõöt, E., Esimene klass alustab tööd lugemikuga. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 1.

Sõöt, E., Keeleõpetus 1. klassis. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 2.

Sõöt, E., Eesti keel esimeses klassis II poolaastal. Metoodiline käsiraamat õpetajale. Tln., 1965.

Telgmaa, A., Arvutamise õpetamisest arvutuslükatil 8-klassilises koolis. "Nõukogude Kool" 1962, nr. 1 ja 2.

Telgmaa, A., Üks matemaatika õpetamise elule lähendamise teedest. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 3.

- Telgmaa, A. ja Luht, E., Matemaatika töölisnoorte koolidele. VII klass. Tln., 1964.
- Telgmaa, A., Võrrandi ja võrrandsüsteemi ligikaudse lahendi graafiline parandamine. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 6.
- Telgmaa, A., Järkjärgulise lähendamise meetodi olemusest. Kog.: Eesti NSV 25. aastapäevale pühendatud III teaduslik-pedagoogilise konverentsi "Tõppisteaduste arengu ja metoodika põhiküsimusi ENSV-s" ettekannete resüme. Tartu, 1965.
- Telgmaa, A. ja Hendrichson, B., Matemaatika töölisnoorte koolidele. VIII kl. Tln., 1965.
- Telgmaa, A., Õpilase arvutuskultuuri küsimusi. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 9.
- Telgmaa, A., Järkjärgulise lähendamise meetodist koolimatemaatikas. Tln., 1965.
- Телгмаа А., Метод последовательных приближений как дидактический принцип школьной математики. Автореферат. Москва, 1966.
- Tiikma, E., Inglise keele temaatiline miinimumsõnastik V ja VI klassile. Tln., 1961.
- Tiits, H., Iga geograafia tund peab olema kindlatel parteilistel alustel. "Nõukogude Kool" 1963, nr. 5.
- Tiits, H., Parteiorganisatsioon - uue toetaja ja innustaja. Kog.: Koolide parteiorganisatsioonide kogemusi. Tln., 1963.
- Tiits, H., Nilson, O. ja Tarmisto, V., NSV Liidu rahvamajandusharude geograafia. Tln., 1964.
- Tiits, H., Geograafia-alase koduloolise materjali kogumisest ja kasutamisest üldhariduslikes koolides. Ettekande tee-

- sid. Kog.: Kodu-uurijate seminar-kokkutulek Haapsalus ja Hiiumaal. Tln., 1964.
- Tiits, H., Kevadised välitööd geograafias. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 5.
- Tiits, H., Õpilaste iseseisvast tööst geograafia õpetamisel. "Nõukogude Kool" 1964, nr. 11.
- Tiits, H., Eesti NSV geograafia ja teadusliku maailmavaate kasvatamine. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 6, 7.
- Tiits, H., Eesti NSV geograafia eksperimentaalse õpetamise tulemusi õpilaste iseseisvas töös. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 12.
- Tiits, H., Õpilaste iseseisev töö geograafiatunnis. Tln., 1965.
- Tiits, H., Tööjuhendid kaugõppekeskoolide õpilastele 1965/66. Õppeaastaks. V klass. Geograafia. Tln., 1965.
- Tiits, H., Tööjuhendid kaugõppekeskoolide õpilastele 1965/66. Õppeaastaks. VI klass. Geograafia. Tln., 1965.
- Tiits, H., Tööjuhendid kaugõppekeskoolide õpilastele 1965/66. Õppeaastaks. VII klass. Geograafia. Tln., 1965.
- Tiits, H., Eestis aastail 1922-1939 väljaantud geograafia töövihikute metoodilistest külgedest. Eesti Geograafia Seltsi aastaraamat 1964/65. Tln., 1966.
- Tiits, H. ja Nilson, O., Geograafia töövihik V klassile. Tln., 1966, 1967.
- Tiits, H. ja Kõverjalg, A., Nooruk lõpetab kooli. (9-klassilise kooli lõpetaja vanematele.) Tln., 1966.
- Tiits, H. ja Alumäe, S., Rahvastiku käsitlemine maailmajagude ja riikide välisriikide geograafia kursuses. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.

- Tiits, H., Üks talvine jutuajamine puhkuse teemadel, mida praegu on paras aeg meelde tuletada. "Nõukogude Naine" 1966, nr. 6.
- Tiits, H., Tööjuhendid kaugõppekeskkoolide õpilastele 1966/67. õppeaastaks. V klass. Geograafia. Tln., 1966.
- Tiits, H., Tööjuhendid kaugõppekeskkoolide õpilastele 1966/67. õppeaastaks. IX klass. Geograafia. Tln., 1966.
- Tiits, H., Tööjuhendid kaugõppekeskkoolide õpilastele 1966/67. õppeaastaks. X klass. Geograafia. Tln., 1966.
- Tiits, H., Iseloomu kujundamine ja enesekasvatus. Ühing "Teadus". Rotaator. Tln., 1966.
- Tiits, H., Geograafia töövihik VIII klassile. Tln., 1967.
- Tiits, H., Süstemaatilisuse printsiip Eesti NSV geograafia õpetamisel. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 3.
- Tiits, H., Ka ise peab ennast kasvatama. "Eesti Kommunist" 1967, nr. 4.
- Tiits, H., 50 aastat nõukogude kooligeograafiat. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 11.
- Тийтс Х., О принципах составления заданий для самостоятельных работ. "География в школе" 1966, № 6.
- Tomasson, E., Kilde eesti koolidest ja õpetajatest fašistide poolt okupeeritud Eesti NSV-s. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 1.
- Tomasson, E., Eesti NSV üldhariduslikud koolid ja õpetajaskond nõukogude võimu esimesel aastal 1940-1941. Tln., 1966.
- Tomasson, E., Kõverjalg, A., Nilson, O. ja Sõerd, J., Õpetamise ja kasvatamise seostamisest tunnis. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.
- Tomasson, E., 1940/41. õppeaasta Eesti NSV üldhariduslike koo-

- lide õpetajate elus. "Nõukogude Kool" 1967, nr. 7.
- Tomasson, E., Mida andis Eesti õpetajaskonnale 1940. aasta revolutsioon. "Eesti Kommunist" 1967, nr. 7.
- Томассон Э., Школа и педагогика в Эстонской ССР. "Советская педагогика" 1967, № 10.
- Uuskam, S., Tõheleranekuid kutsealasest ettevalmistusest ja töökasvatusest 1959/60. õppeaastal. "Nõukogude Kool" 1960, nr. 9.
- Valgma, J., Interpunktsioonivead ja nende ravi. Rmt.: Eesti keele õpetamise metoodika küsimusi II. Tln., 1960.
- Valgma, J., Kirjavahemärgid. Katsetöövihik VII klassile. Tln., 1960.
- Valgma, J., Metoodiline kiri VII klassi õpiku kasutamiseks. Tln., 1961.
- Valgma, J., Juhend eesti keele grammatika tabelite kasutamiseks. III seeria. Tln., 1962.
- Valgma, J., Liitsõna ortograafiast, teooriast ja õpetamise metoodikast. Rmt.: Eesti keele õpetamise metoodika küsimusi III. Tln., 1962.
- Valgma, J., Interpunktsiooni metoodika küsimusi. Tln., 1963.
- Valsiner, A., Okupandid Eesti kooli laostajatena. Rmt.: Minevik ja tänapäev. Tln., 1960.
- Valsiner, A., Valgejõe org. Rmt.: Eesti NSV Teaduste Akadeemia. Looduskaitse teatmik. Tln., 1960.
- Villand, L., Kirjandusteose tegelase käsitlemisest. Kog.: Kirjanduse õpetamise metoodika küsimusi II. Tln., 1961.
- Villand, L., Kirjanduse lugemik töölisnoorte koolide V-VI kl. Tln. 1963.

- Villand, T., Kirjanduse lugemik tõelisnoorte koolide VII-VIII kl.
Tln., 1963.
- Villand, L., Mõnest valusast didaktikaküsimusest. "Nõukogude Kool"
1963, nr. 4.
- Villand, L., Kirjandiõpetuse algmed. Katsetöövihik VIII klassile.
Tln., 1964.
- Villand, L., Stiiliõpetuse algmed. Katsetöövihik VIII klassile.
Tln., 1964.
- Villand, L. (koostaja), Eesti koolid Suure Isamaasõja aastail Nõu-
kogude Liidu tagalas. Tln., 1964.
- Villand, T., Selekteerimisoskus kirjandi kompositsiooni alusena.
"Nõukogude Kool" 1964, nr. 12.
- Villand, L., Otsese ja ülekantud tähenduse funktsioonist kujundi-
lisuse käsitlemisel. "Nõukogude Kool" 1965, nr. 4.
- Villand, L., Sõnastusvigade liigitamise alustest. "Nõukogude Kool"
1965, nr. 12.
- Villand, L., Kirjandusteooria põhimõistete süstematiseerimisest
VIII klassis. Õpetajate ja kasvatajate töökogemusi.
Tln., 1965.
- Villand, L., Sõnastusvigade liigid ja ravi. Tln., 1966.
- Villand, L., Kirjandusklassika, õpetaja, õpilane. "Nõukogude Kool"
1966, nr. 9.
- Villand, L., Sõnastusõpetuse algmed. Töövihik VII klassile. Tln.,
1966.
- Villand, L., Kirjandi- ja sõnastusõpetuse algmed. Töövihik VIII
klassile. Tln., 1966.
- Villand, L., Mõtlemisharjutustest lauseõpetuses. "Nõukogude Kool"
1967, nr. 5.

Villand, L., Kirjand ja kirjandi eeltöö. "Nõukogude Kool" 1967,
nr. 9.

Õispuu, S., Kasvatustöö seoses kultuuriteemade käsitlemisega 7.-8.
klassis. "Nõukogude Kool" 1966, nr. 9.

Õispuu, S., Ajaloo kultuuriteemad. Katsetöövihik VIII klassile.
Tln., 1966.

Õispuu, S., Ajaloo kultuuriteemad. Katsetöövihik VII klassile. Tln.
1966.

Õispuu, S., Iseseisva töö elemente NSV Liidu ajaloo kultuuriteema-
de käsitlemisel 7. ja 8. klassis. "Nõukogude Kool"
1967, nr. 9.

Ийспуу С., Рабочая тетрадь по истории для VII кл. Эксперименталь-
ная работа. Таллин, 1966.

Ийспуу С., Рабочая тетрадь по истории для VIII кл. Эксперименталь-
ная работа. Таллин, 1966.

Тезисы докладов отчетной конференции, посвященной
50-летию Великой Октябрьской социалистической революции
Научно-исследовательский институт педагогики Эстонской ССР
На эстонском языке

Trükkimisele antud 13.XI 1967. Trükipoognaid 5,0.

Trükiarv 400. MB-09171. Tellimise nr. 1392.

ETKVL KRV Reklaamikombinaadi rotaprint.

Hind 12 kop.

A

93281

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00872822 4